

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^E JAARGANG

WOENSDAG 7 OCTOBER 1936

No. 1084

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Timbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

BERICHT.

Voor de door de monetaire gebeurtenissen hier te lande noodzakelijk geworden wijziging in de statistiek der groothandelsprijzen wordt verwezen naar pag. 733.

INHOUD.

	Biz.
DE DEVALUATIE VAN DEN GULDEN door Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuurte	716
Indische producten en valutadepreciatie door J. F. Haccoû	718
De depreciatie en de clearing door C. A. Klaasse	720
De opperste zakenman door Dr. C. Kool	721
De devaluatie en de markt voor onroerend goed door Mr. A. G. Lubbers	722
Navordering en voorvordering van invoerrecht door Mr. W. van Elden	723
De zwevende Gulden en de geldmarkt door C. A. Klaasse	726
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De nieuwe Fransche valutawet door Dr. H. Weichmann	728
De verdrijving der economie uit de Duitsche huishouding door Dr. Felix Pinner	729
AANTEKENINGEN:	
Statistiek van groothandelsprijzen	733
ONTVANGEN BOEKEN	
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	732—733
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	731, 734

ROTTERDAM, 5 OCTOBER.

De prijsverhoging, welke voor zeer velen het grootste bezwaar tegen devaluatie was, schijnt aanvankelijk nogal te zijn meegevallen. In verschillende steden heeft de politie klachten onderzocht en dikwijls ongedegrond bevonden; slechts in enkele gevallen was ingrijpen noodzakelijk. De wet tegen de prijsopdrijving is door een circulaire gevolgd, waarin verschillende artikelen, eerste levensbehoefte betreffende, genoemd worden, welke niet in prijs verhoogd mogen worden. Over het algemeen heeft ook het bedrijfsleven zijn medewerking gegeven. In Frankrijk is men reeds tot opheffing van contingenteringen en verlagingen van invoerrechten overgegaan om prijsstijgingen te beletten. Hier te lande is nog slechts op enkele punten een aanvang gemaakt met vermindering van heffingen en bijlagen. De Nederlandsch-Indische Regeering heeft besloten prijsverhoging zooveel mogelijk tegen te gaan door den druk van het invoerrecht te verminderen.

Voor het internationaal georiënteerd bedrijfsleven is de onzekerheid van de wisselkoersverhoudingen een inconvenient. Deze onzekerheid is toegenomen, toen na de landen van het goudblok ook andere landen moesten gaan overwegen, of zij wijziging zouden brengen in hun monetaire politiek.

Inderdaad hebben er eenige tot zulk een wijziging besloten. Tsjecho-Slowakije is, na eenige vertraging tengevolge van de eischen van de sociaal-democraten aldaar, en na rijp beraad, waarbij tevergeefs gestreefd werd naar contact met andere Midden-Europeesche staten, tot verdere devaluatie overgegaan.

Van de overige Midden-Europeesche staten is er geen enkele met Tsjecho-Slowakije meegegaan. Joego-Slavië handhaaft zijn valuta, en ook die van Roemenië zal geen verandering ondergaan. Oostenrijk heeft de mogelijkheid van devaluatie ernstig onderzocht, maar besloten, daartoe niet over te gaan en de exporteurs schadeloos te stellen uit een fonds, waarin o.a. zullen worden gestort devaluatiewinsten, die met schulden in Fransche valuta belaste overheidslichamen thans ten goede komen. De Poolsche Regeering heeft verklaard, geen aanleiding tot overhaaste maatregelen te hebben; deze orakeltaal is nog niet door eenige positieve daad of uitlating gevolgd.

Positiever heeft men zich in Duitschland uitgelaten. Hoewel aldaar devaluatie niet onwaarschijnlijk was geacht en Dr. Schacht op de mogelijkheid daarvan in de toekomst heeft gezinspeeld, heeft hij later uitdrukkelijk verklaard, er niet toe te willen overgaan.

Italië daarentegen heeft, na aanvankelijk te hebben geaarzeld en met de instelling van een exportlire het aantal valutacomplicaties te hebben willen vergroten, ertoe besloten, de Lire aan de veranderde omstandigheden aan te passen.

Gelijk men uit het bovenstaande ziet, heerscht er nog veel onzekerheid. Eerst nadat de nieuwe verhoudingen eenigszins zijn geconsolideerd en met de vermindering van de handelsbelemmeringen voortgang is gemaakt, zal men verdere ontwikkeling van het ruilverkeer kunnen tegemoet zien.

DE DEVALUATIE VAN DEN GULDEN.

Het loslaten van onzen „gaven” gulden heeft het Nederlandsche volk van een ware obsessie bevrijd. Over de hier te lande te volgen monetaire politiek kan sinds Zondag 27 September 1936 weer worden gesproken en geschreven op dezelfde wijze als over andere economische actualiteiten. Het streven der devaluisanten, die tot dusverre met hun kritische analyse van de feiten moesten optornen tegen een muur van vooroordeelen bij de Regeering, bij de centrale bank en de particuliere credietinstellingen, bij de groote pers en bij het door deze geleide publiek, kan thans heel wat vruchtdragender worden, daar op eenmaal de voedingsbodem voor een nuttige gedachtenwisselin is geschapen en het geldvraagstuk is teruggebracht tot de sfeer, waarin het thuis behoort, t.w. die van een nuchter onderzoek der feiten en van een zorgvuldige en aan de werkelijkheid getoetste afweging van het pro en contra van verschillende richtlijnen der te volgen monetaire politiek.

Deze verandering in de mentaliteit van ons volk ten opzichte van het geldprobleem heeft ook haar stempel gedrukt op de Kamerdebatten, welke op 29 en 30 September 1936 plaatsvonden en naar aanleiding waarvan wij hier enkele opmerkingen willen maken.

Zeer weinig „gouddogmatiek” viel in deze debatten te beluisteren. Weliswaar sprak het Tweede-Kamerlid Schouten met een waarlijk ontstellend gebrek aan werkelijkheidszin den wensch uit, dat de Regeering haar politiek zou richten op herstel van de oude goudpariteit van den gulden, wel verkeerde Ds. Kersten in alle staten van moreele verontwaardiging over de „muntvervalsching”, maar voor het overige werd er slechts heel weinig nagepleit en heeft het Parlement de toekomstmogelijkheden met nuchteren, zakelijken blik gezien.

Daarbij trekt het in de eerste plaats de aandacht, dat vrijwel allen, die in het Parlement het woord gevoerd hebben, in de devaluatie niet zien een enkel technischen maatregel, welks uitvoering gevoegelijk aan de montaire autoriteiten kan worden overgelaten, doch dat het een koersverandering in de economische politiek is, die van de grootste economische en sociale betekenis voor ons land moet worden geacht. In ons met tal van banden aan de rest van de wereld verbonden en bij voortduring aan internationale concurrentie blootstaande bedrijfsleven is de rendabiliteit verdwenen door de wanverhouding tusschen opbrengst en kosten, welke harerzijds voor een groot deel veroorzaakt werd door de deflatie der geldeerculatie. Herstel der rendabiliteit is thans vóór alles noodzakelijk, opdat de enorme hoeveelheden ongebruikte productiekrachten, die hier te lande in den vorm van massawerkloosheid, overcapaciteit van bedrijven en stilliggend geldkapitaal aanwezig zijn, weder aan de verheffing van onze volkswelvaart dienstbaar gemaakt kunnen worden.

Een der eerste voorwaarden voor dit herstel bestaat hierin, dat een juiste maat van devaluatie van den gulden gekozen moet worden ten opzichte van de geldeenheden van de voornaamste landen, met welke Nederland op de internationaal toegankelijke markten moet concurreren. Inzonderheid dient daarbij te worden gedacht aan het inhalen van den achterstand ten opzichte van de sterling- en dollargroepen. Een enkele blik op de feiten leert, dat op dit gebied het verschil tusschen het Nederlandsche kostenpeil, uitgedrukt in goudgulden, en dat van andere landen, die met papierponden of gedevalueerde dollars werken, aanzienlijk was. De berekeningen zijn ook in dit weekblad meermalen gepubliceerd, zoodat wij ze voor de lezers van dit artikel niet behoeven te herhalen. Zij spreken een waarschuwend woord tot degenen, die meenen, dat met een devaluatiepercentage ten opzichte van het goud van circa 15 pCt. wel volstaan zou kunnen worden. Zulk een percentage ware

bij den huidige stand van zaken volkomen onvoldoende en zou niet anders beteekenen dan een bestending van den bestaanden wantoestand met de onvermijdelijke noodzaak om later wederom te devalueeren tot schade van een gelijkmatig verloop van den gang van zaken hier te lande.

Gelet op de antecedenten der Regeering, lag de vrees voor de hand, dat zij, eenmaal de onvermijdelijkheid van loslating der vroegere goudbasis erkend hebbende, er toch naar zou streven om zoo weinig mogelijk te devalueeren. Uit het antwoord van Minister Colijn aan de verschillende sprekers in de Tweede Kamer blijkt intusschen, dat dit niet in de bedoeling ligt.

De Regeering acht in de huidige omstandigheden de fixatie van een nieuwe goudwaarde van den Gulden terecht ongewenscht. Ook al zal, naar men mag aannemen, de devaluatie in de goudlanden niet tot een algemeenen valutawedloop aanleiding geven, zoo is er toch voorshands nog geen sprake van, dat een algemeene stabilisatie van de verschillende geldeenheden op goudbasis, d.w.z. een algemeen herstel van den gouden standaard zal plaatsvinden. Wij laten daarbij gebeurtenissen van minder belang, zooals de devaluatie van Tsjecho-Kroon en Lire, buiten beschouwing; deze oefenen op het wereldgebeuren slechts geringen invloed uit. Van doorslaggevende betekenis voor de geldpolitiek van ons land is het echter, dat Engeland uitdrukkelijk zijn tot dusverre gevolgde monetaire politiek handhaaft. In het op Zaterdag 26 September jl. gepubliceerde Engelsche communiqué (zie N.R.C. 26-10-'36, Av.bl. B) leest men o.m. het volgende:

„Geen enkele wijziging van de monetaire politiek van Engeland kan het gevolg zijn. Het Pond Sterling zal een vrij devies blijven, niet vastgekoppeld aan het goud of aan eenig ander devies. Onze politiek zal ook voortaan geheel rekening houden met de behoeften, die de binnenlandse welvaart van de landen van het Britsche gemeenebest met zich mede brengt. Het egalisatiefonds zal gebruikt worden voor het biunen de perken houden van de koersschommelingen op de wisselmarkt en aldus den internationalen handel vergemakkelijken.”

Engeland neemt geen repressailles tegen Frankrijk, het handhaaft slechts de politiek, welke zich richt op *de facto* stabilisatie van de geldwaarde in Engeland. Het een en het ander is begrijpelijk. Een valutawedloop zou ook in Engeland zelf ernstige storingen kunnen veroorzaken, terwijl een nieuwe binding aan het goud thans niet te voorziene consequenties voor Engeland met zich zou kunnen brengen.

In die omstandigheden kan een binding van den gulden aan het goud, nu het eenmaal tot devaluatie is gekomen, ook voor deze Regeering geen zin hebben. De tijd is daartoe nog niet rijp. En aan het vaststellen van zeer ruime grenzen, waarbinnen zich de gulden ten opzichte van het goud zou kunnen bewegen, heeft men ook niets; zulk een begrenzing toch schept niet de zekerheid, die daarvan door het publiek verwacht zou worden, en kan dus beter worden nage laten.

Dus: geen te geringe devaluatie en ook geen binding aan het goud, ziedaar reeds eenige richtlijnen, die door den Minister in de Tweede Kamer zijn aangeduid; wij halen uit de rede van Minister Colijn enkele passages aan, die een en ander voldoende duidelijk maken:

„En nu de vraag, wat er nu verder monetair gebeuren moet, welke de plannen der Regeering zijn op monetair gebied. Gebleken is reeds, dat de Regeering van meening is, dat zij niet moet overgaan tot een onmiddellijke fixering van een nieuwe goudwaarde van den Gulden. De Regeering acht dit onmogelijk. Op het oogenblik is alles in de geldwereld in wanorde en het is mij persoonlijk bekend, dat er nog andere landen zijn, die al gedevalueerd hebben en die op het oogenblik weer een devaluatie overwegen. Daarom, zoolang er niet meer vastheid en niet meer zekerheid in het internationaal geldverkeer aan te wijzen zijn, kan er niet worden overgegaan tot het vaststellen van de

nieuwe goudwaarde van den gulden, tenzij men zoo diep zou willen grijpen, dat men daardoor nadeelen in het leven riëp, die van bijzonder ernstigen aard zouden moeten worden geacht. Want ik wil niet in de positie komen, dat wij op dit oogenblik een nieuwe goudwaarde van den Gulden bepalen en misschien over 6 maanden genoopt zou worden om opnieuw die goudwaarde prijs te geven.

„Wat de Regeering voor oogen heeft op het oogenblik, is niets anders dan dat langs den weg van een geheel natuurlijke depreciatie de juiste verhouding gevonden wordt tusschen kosten en prijzen. Dat is wat in de eerste plaats noodig moet worden geacht en daarvoor moet de gulden nu eenmaal eerst zijn eigen evenwicht ongeveer vinden. Elke manipulatie op dit oogenblik zou volkomen onjuist zijn. Men moet er niet naar willen streven op het oogenblik om, zooals de heer Goseling zei, als hoogste wijsheid te zien de daling zoo gering mogelijk te doen blijven, maar men moet er evenmin op kunstmatige wijze naar streven, die daling grooter te doen zijn dan met de economische eischen van het land verenigbaar en noodzakelijk is.”

En verder:

„Het ligt niet in de bedoeling van de Regeering... een bepaalden invloed uit te oefenen op de grootte van de daling van de waarde van den Gulden, in dien zin, dat zij gericht zou moeten zijn op de geringst mogelijke depreciatie. Het ligt echter evenmin in de bedoeling van de Regeering om verder te gaan dan voor de aanpassing van kosten en prijzen noodzakelijk moet worden geacht.”

De Nederlandsche monetaire politiek zal dus voorschijn overeenstemming vertoonen met die, welke Engeland sinds 1931 heeft gevoerd; de gulden gaat zweven ten opzichte van het goud in het belang van een goede aanpassing van de kosten bij de opbrengst der productie, zonder dat men anderzijds vervalt in inflatorische experimenten. Zulk een politiek is in de gegeven omstandigheden de juiste te achten en zal, als 's Ministers daden in overeenstemming blijken met zijn woorden, spoedig kunnen leiden tot een zekere „de facto” stabiliteit van den gulden tegenover het volgens analoge beginselen gereguleerde pond sterling. Is eenmaal deze fase bereikt, dan zal ons land, na een onvermijdelijke storingsperiode, weder de voordeelen van vaste koersen ten opzichte van de voornaamste wereldvaluta kunnen genieten, waarbij het er bitter weinig toe doet, of dan spoedig een nieuwe en bruikbare goudbasis gevonden zal worden. Hoofdzaak is herstel van rendabiliteit in het binnenland, gevolgd door een stabiele interne geldwaarde en een stabiele sterlingkoers, dit laatste uiteraard in de veronderstelling, dat de Engelsche geldpolitiek zich blijft bewegen in de bestaande banen, die geen perfecte waardevastheid, maar wel een zeer ruime mate van stabiliteit aan het Engelsch economisch leven hebben gegeven.

Maakt in de zoeven besproken opzichten de Ministeriele uiteenzetting van 30 September een gunstigen indruk, zoo zal het toch zaak zijn, dat zij zoo spoedig mogelijk van andere zijde wordt aangevuld en onderschreven; die „andere zijde” is De Nederlandsche Bank.

Minister Colijn verkondigt thans een geldpolitiek, die men twee weken geleden van hem nog niet had kunnen verwachten; Z.E. doet zulks in duidelijke bewoordingen; men wachte thans de daden der Regeering af en valle haar niet te hard over de fouten, welke zij in het verleden heeft begaan. Voor de monetaire situatie van het land is het echter in de hoogste mate gewenscht, dat de President van De Nederlandsche Bank zonder eenige reserve verklaart, dat hij het niet slechts met de technische, doch ook met de economische zijde van de door den Minister gegeven richtlijnen volkomen eens is. Immers, zoo er ergens in de laatste jaren verzet is geweest tegen elk zweempje van verandering in onze geldpolitiek, zoo was dat bij De Nederlandsche Bank het geval. Het ware een volkomen onhoudbare toestand, wanneer er tusschen de Regeering en De Nederlandsche Bank geen volledige overeenstemming zou bestaan over

grondslagen en doeleinden der nieuwe politiek. Eenheid van beleid is nu meer dan ooit noodzakelijk. Daarom is thans verheldering ten aanzien van de opvattingen der centrale bankleiding zeer dringend gewenscht. Een bankleiding, die niet in groote trekken de door Minister Colijn geschetste geldpolitiek zou volgen en daaraan voor de volle honderd procent zou medewerken, ware in dezen tijd niet op haar plaats.

Wij betuigden hierboven onze instemming met den gedachtegang, welke aan het betoog van Minister Colijn ten grondslag lag, voorzover dit op de monetaire politiek van de naaste toekomst betrekking had. Verder dan deze naaste toekomst te kijken, ware een belangwekkende bezigheid; want met betrekking tot de op den duur te volgen geldpolitiek zijn er nog heel wat problemen op te lossen. Deze vallen echter buiten het kader van dit artikel.

Wël echter is er een ander vraagstuk, dat ook in het Kamerdebat naar voren kwam en dat in dit verband nog een korte beschouwing behoeft. Wij bedoelen het vraagstuk van de loonsverhoging als compensatie van de stijging der levenskosten, welke laatste vermoedelijk, zij het om overbekende redenen, juist hier te lande in zeer beperkte mate, van devaluatie het gevolg zal zijn. Het spreekt wel haast vanzelf, dat er een aantal politieke vertegenwoordigers zijn, die reeds thans op de wenschelijkheid van loonsverhoging wijzen, omdat anders de „koopkracht” in het gedrang zou komen. Afgezien van de extremisten, met welke over deze onderwerpen een redelijke discussie nu eenmaal niet mogelijk is, wordt hier vooral bedoeld op de Sociaal-Democraten, wier woordvoerder Albarda er als de kippen bij was met de volgende verklaring:

„De depreciatie van den Gulden mag niet leiden tot verdere verzwakking van de koopkracht, want dan brengt ze geen herstel, maar verdere inzinking van het economische leven.”

Groote publieke werken en steun aan den wederopbouw van particuliere bedrijven ter versterking van de concurrentiepositie (genoemd wordt o.m. de verbetering van de outillage der handelsvloot) worden in dit verband aangeprezen, maar daarnevens zullen „de indexcijfers rechtsnoer moeten zijn voor salaris-correcties”.

Ziedaar dus het beginsel van de glijdende loonschaal. Dat beginsel is in dezen tijd allerbedenklijkst. Het is ons immers te doen om herstel van de rendabiliteit van het bedrijfsleven. Dat beteekent, dat kosten en lasten van den ondernemer zoo laag mogelijk moeten blijven bij stijgende afzetmogelijkheden. Wanneer het geheele loonpeil verhoogd wordt pari passu met de stijging der levenskosten, dan ontnemt men aan de devaluatie haar effect. Maar de koopkracht dan? zoo vraagt Ir. Albarda. Het antwoord luidt: de koopkracht ontstaat uit rendabele productie, uit verkoop op voorwaarden, waarbij het bedrijf bestaan kan en aan zijn medewerkers een behoorlijk inkomen kan verschaffen, maar niet uit het opvoeren van dat inkomen, voordat vaststaat, dat de opbrengst zulk een verhoging toelaat.

Dit laatste ware ook om sociale redenen bedenkelijk. Werd het advies van Ir. Albarda gevolgd, dan zou de dringend noodige vermindering van werkloosheid in het gedrang komen en dan zou men den wan-toestand behouden, dat een deel der bevolking werkt en dat anderen naar schamelen steun worden verwezen; bij dit laatste viert het groepsegoïsme hoogtij; wanneer men niet van de devaluatie gebruik maakt om dien kanker onzer maatschappij te bestrijden, is een der hoofddoeleinden van de geheele operatie gemankeerd.

Daarmee willen wij niet zeggen, dat er niet wel eens in bepaalde gevallen van zeer drastische aanpassing in de onbeschutte bedrijven aanleiding tot eenige

loonsverhoging kan zijn, noch ook dat snelle uitvoering van werken op het gebied der outillagevernieuwing niet gewenscht zou kunnen zijn. Het een behoeft het ander niet uit te sluiten. Verhoging van loonen over de geheele linie en economisch herstel zijn echter twee zaken, die thans onverenigbaar zijn. Eerst als de werkloosheid drastisch verminderd zal zijn, zal de vraag naar verhoging van het geheele peil der geldloonen gesteld mogen worden, niet eerder, en zulks inzonderheid in het belang der gezamenlijke arbeiders, die zich zelf als groep door ontijdige looneischen schaden.

Zoo zeer als de rede van Minister Colijn ons is meeg gevallen daar, waar Z.E. de richtlijnen der geldpolitiek behandelde, zoo weinig bevredigend is zij op dit punt, en wel wegens haar vaagheid. In antwoord aan Ir. Albarda merkte de Minister o.m. op:

„... nu eenmaal de gouden standaard losgelaten is, zijn daarvan ongetwijfeld in sommige opzichten goede gevolgen te verwachten, maar in andere opzichten is het zoo, dat men er kwade gevolgen van te duchten heeft. Nu moet men bij de beoordeeling van den toestand, die zich gaat ontwikkelen, zich niet onttrekken noch aan het een noch aan het ander. Men moet den toestand nemen zooals hij door deze wijziging in den monetair toestand geworden is. En wanneer er kwade gevolgen optreden in den geest als door den heer Albarda bedoeld, moet men die kwade gevolgen onder de oogen zien. Wanneer zij afmetingen aannemen, die voorzieningen noodig maken, dan zal natuurlijk ook tot die voorzieningen behoren te worden overgegaan. Maar het is op dit oogenblik niet mogelijk — bovendien doet het geval zich nog niet voor — om eenige concrete toezegging van dien aard te doen.”

Dat is vage en daarbij slappe taal. De Regeering heeft het volgens de bewoordingen van de prijsopdrivingswet in de hand om niet gerechtvaardigde opdrijving van de prijzen van diensten tegen te gaan. Minister Gelissen verklaarde Dinsdag 29 September in de Tweede Kamer, dat hierbij aan de arbeidsloonen niet was gedacht. De harde realiteit zal de Regeering spoedig genoeg leeren, dat het wel degelijk noodzakelijk kan blijken om aan het streven naar ongerechtvaardigde loonsverhoging paal en perk te stellen. Zou zij dat niet doen en zou zij thans, anders dan in gevallen van overmatige loonsverlaging in de depressie, tot loonsverhoging haar goedkeuring verleenen, zoo zou zij uit de devaluatie niet halen, wat er ten behoeve van het economisch herstel hier te lande uit gehaald kan worden. Dit laatste ware te betreuren. Nederland krijgt nu weer zijn kans te toonen wat het waard is. Het zag zich deze kans door jarenlange deflatie- en aanpassingspolitiek onthouden. Het grijpe de thans geboden mogelijkheden met beide handen aan. Maar dat eischt dan ook op het stuk der arbeidsloonen, dat aan een generale loonsverhoging eerst gedacht kan worden, wanneer de productiefactor „arbeid” weder vol in bedrijf is, d.w.z. wanneer de werkloosheid hier tot de geringe proporties van de laatste hausse zal zijn teruggebracht. Wie een andere politiek aanprijst, verdedigt onsociale denkbeelden.

Er zitten aan de devaluatie van den gulden nog vele kanten, waarvan er verschillende in het Kamerdebat ter sprake kwamen, zooals de kwestie der goudclausules, de prijsopdriving der goederen, e.a. Wij kunnen daarop in het kader van dit artikel niet nader ingaan.

Wij hadden gevreesd na de eerste berichten over de devaluatie te moeten zeggen van deze Regeering: „dankbaar voor de voorloopige stappen, maar ten aanzien van het geheel nog hoogst onvoldaan”. De werkelijkheid is een andere geworden; wij kunnen thans zeggen: „dankbaar voor de aangegeven richtlijnen van nieuwe monetaire politiek hier te lande en verlangend uitziende naar de dienovereenkomstig te verrichten daden”.

G. M. V. S.

INDISCHE PRODUCTEN EN VALUTADEPRECIATIE.

De vraag, welken invloed de valuta-depreciatie op de prijzen van Indische producten zal oefenen, hangt nauw met de economische positie dier producten samen. Dat daarop tal van invloeden werkzaam zijn blijkt reeds uit het feit, dat voor sommige producten de productie en uitvoer beperkt zijn, terwijl voor andere nog een vrij aanbod bestaat, dat voor bepaalde producten het aanbod binnen korten tijd kan worden vergroot, voor andere eerst na geruimen tijd, dat de positie van het eene Indische product op die grondstoffenmarkt een geringe rol speelt, die van het andere echter van grootere beteekenis is, dat tenslotte een monopolie-karakter van het product hier tegenover een elastische, elders echter tegenover een onelastische vraag staat. Dat onder deze omstandigheden de reactie ook, zeker gradueel, verschillend zal zijn, behoeft geen betoog. De eerste indruk is, dat, na de aanvankelijke tijdelijke verwarring, nu de markten weer meer tot een — betrekkelijke — rust zijn gekomen, de exportproducten in den prijs in guldens een verhoogd provenu ontvangen. Doch deze eerste reactie behoeft nog geen aanwijzing te zijn, dat hiermee nu ook de werkelijke reacties vast staan. Integendeel, hoe de Indische producten op den duur op de genomen maatregelen zullen reageeren, hangt niet alleen van de mate der depreciatie af, doch ook van de wijzigingen, welke bij de kosten van het levensonderhoud zullen optreden. Dit geldt zeker wel in de eerste plaats voor de bevolkingsproducten, doch ook die der grootlandbouwbedrijven, voor zoover zij nog onbelemmerd in hun voortbrenging zijn, kunnen daardoor beïnvloed worden.

Daar waar de voortbrenging of de uitvoer aan beperkende bepalingen onderworpen zijn, kunnen de valuta-maatregelen dus niet tot een vergrooing van de productie leiden. Wij denken hier allereerst aan de *rubber*. Doordat £ en daarnaast \$ de prijsbepaling op de wereldmarkt beheerschen, viel het te verwachten, dat de depreciatie van den gulden tegenover deze den prijs in guldens evenredig zou doen stijgen; de vrees toch, dat Nederlandsche producenten met minder genoegen zouden nemen — een vrees, welke de Londensche markt even scheen te beïnvloeden — was niet grond, omdat er voor hen geen aanleiding toe bestaat. Het aanbod van rubber is door de restrictie vastgelegd, het verbruik ontwikkelt zich zeer bevredigend, overtreft o.i. zelfs de verwachting, zoodat producenten geen aanleiding hebben om den consument iets te schenken. Daarbij komt, dat ook de technische positie van de markt, mede door de vrij aanzienlijke voorverkoop, welke op £-basis hebben plaats gehad, geen aanleiding tot concessies gaf. Voor de ondernemingsrubber beteekent dit dus een voordeel in guldens, voor de bevolkingsrubber evenwel ligt de positie anders. Ware er geen restrictie geweest, dan zou de prijsverhoging daar tot een vergrooing van den uitvoer hebben geleid, waarvan de omvang weliswaar niet nauwkeurig te voorspellen, doch waarschijnlijk zeer aanzienlijk zou zijn geweest. Dat dit van invloed op het prijsniveau zou zijn geworden — en de prijs daarop dus reeds dadelijk gereageerd zou hebben — staat wel buiten twijfel; thans echter moest de Indische Regeering dadelijk ingrijpen en, den prijs te Batavia als maatstaf houdende, werd het bijzondere uitvoerrecht achtereenvolgens van *f* 37 tot *f* 48 per 100 kg verhoogd, waarbij de prijsstijging, na de eerste verhoging met *f* 10 geheel, na de tweede slechts gedeeltelijk teniet werd gedaan. Vermoedelijk zal binnekort de aanpassing, voor zoover de stijging der kosten van levensonderhoud op den duur geen aanwijzing tot herziening van den grondslag der heffing zal geven, op de vroegere basis moeten worden hersteld, opdat de toegelaten uitvoer over 1936 met niet meer dan 5 pCt. overschreden zal worden.¹⁾ Het ge-

¹⁾ Inmiddels vond een verhoging van het recht tot *f* 50 plaats.

volg daarvan zal dus zijn, dat de bezitter en tapper van bevolkingsrubbertuinen daar, waar de individuele restrictie niet bestaat, noch in prijs noch in hoeveelheid de eerste vruchten van de depreciatie zullen kunnen plukken.

Voor een ander product, dat aan een restrictie is onderworpen, de *thee*, liggen de verhoudingen ten deele hetzelfde. De eerste veiling na de monetaire maatregelen heeft de depreciatie in het algemeen volledig in de prijsstijging tot uitdrukking gebracht, doch het aanbod was hier klein en het zou niet te verbazen zijn indien hier wel een kleine reactie zou worden waargenomen, zij het, dat o.i. op den duur de depreciatie volledig in het provenu in guldens tot uitdrukking zal komen. Het theeverbruik, dat grooten invloed op het prijsverloop heeft, ontwikkelt zich dit jaar niet gunstig en het gevolg daarvan zou kunnen zijn, dat de Indische producenten eerder tot concessies bereid zouden kunnen worden gevonden, dus vooruitlopend op wat zij eventueel voor het algemeen marktverloop zouden vreezen. Dit echter is dan geen gevolg van de depreciatie en ook de wereldprijs zou dan niet door die waardevermindering, doch uitsluitend door de economische positie van het product worden beïnvloed en hiermede raken wij dus een probleem, dat buiten het kader van dit artikel valt. Hoofdzaak ook bij de thee is, dat de uitvoer, zij het ook niet zoo omvattend als bij de rubber, internationaal voor de belangrijkste productie-gebieden wordt vastgesteld en dat dus het internationale comité, zij het minder elastisch, de uitgevoerde hoeveelheden voor de aangesloten gebieden in de hand heeft. Voor de theeproducenten in Ned. Indië is evenwel een gewichtig gevolg, dat hun positie, voor zoover de kosten, waaronder de loonen, in guldens minder stijgen dan door de depreciatie de prijzen, sterker is geworden.

Een voorbeeld van een product, dat voor Indië nog een vrije aanbodzijde heeft, is de *koffie*. Vooropgesteld dient te worden, dat, omdat Ned. Indië voor de wereldkoffieproductie slechts een bescheiden betekenis heeft, er geen aanleiding is hier een ander resultaat dan een evenredige stijging van het provenu in guldens te verwachten. Een vraag is evenwel, in welke mate daardoor de productie en de verdeling der consumptie zullen worden beïnvloed, waarvan het gevolg een prijsdaling op de wereldmarkt zou kunnen zijn voor bepaalde soorten. Ook voor de Indische koffieproductie — en uitsluitend voor de lagere kwaliteiten — speelt het bevolkingsproduct een groote rol en een verhooging van het provenu zou, via groteren zorg bij onderhoud en oogst, wel eens tot een groteren oogst kunnen leiden, terwijl anderzijds de lagere-kwaliteit-koffies product van massa-verbruik zijn en als zoodanig — bijv. in Ned. Indië zelf — ongunstig op een prijsstijging zouden reageeren. Ook de invloed van de muntdepreciatie op het algemeene verbruik in Frankrijk en Nederland moet worden afgewacht, doch heeft eenzelfde tendens. Het gevolg hiervan zou zijn een vergroting van het aanbod elders, doch door de vele handelspolitieke belemmeringen op een kleiner gebied dan bij vrijen ruil mogelijk ware en wat hiervan weer de gevolgen op den prijs zullen zijn, valt nog niet te voorzien. Mogen wij dus een aanpassing ook voor den koffieprijs verwachten, of de wereldprijs voor mindere-kwaliteit-koffies niet indirect ongunstig beïnvloed zal worden — en of Brazilië hier dan niet ter vermindering van voor hem onaangename gevolgen verder zal pogen in te grijpen — is een vraagstuk, waarvan de toekomst de oplossing zal leeren.

Voor de *Java-suiker* heeft de centrale verkooporganisatie, de N.I.V.A.S., de limites met het percentage der gulden-depreciatie verhoogd. Hoewel de suikerpositie in het algemeen, en die van Java ook, weinig rooskleurig is en wellicht het gevolg van een gedeeltelijke verhoging een verbetering van de voor-

raad-positie op Java zou zijn geweest, meende zij, dat de vraag in Java's natuurlijke afzetgebieden onelastisch is, zoodat hiervan in totaal-opbrengst geen voordeel viel te verwachten, terwijl zij vóór alles elders de gedachte aan een dumping-politiek wilde vermijden, teneinde rancune-maatregelen, welke op den duur de positie van Java's product niet zouden hebben verbeterd, te voorkomen.

Voor producten, die op de wereldmarkt in verhouding tot de positie van de soort grondstof slechts ondergeschikte betekenis hebben — wij denken bijv. aan *palmolie*, *maïs* en *copra* — zal de depreciatie ten volle in de opbrengst in guldens tot uiting komen, ook al zou de productie, bijv. bij de *copra*, door den nieuwen toestand gestimuleerd worden.

Voor een product als *kina*, waar mede de productie aan banden is gelegd, mag, doordat ook hier de vraag onelastisch is en dus niet verwacht kan worden, dat een niet-verdisconteeren van de depreciatie in den prijs tot een algemeene vergroting van den afzet zou leiden, aangenomen worden, dat de opbrengst in guldens zal stijgen. Ook hier wordt de afzet overwegend centraal, door de belanghebbenden, beoordeeld en wellicht kunnen andere motieven tot een afwijkende politiek leiden, doch de depreciatie op zichzelf kan, naar het ons voorkomt, alleen in evenredige prijsstijging tot uiting komen.

Een product, dat zijn markt in Nederland heeft, is de *tabak*, zoowel het Java- als het Sumatra-product, en wat hier de gevolgen zijn, valt niet zoo te overzien; immers, de Nederlandsche consumptie zal prijsstijgingen niet zoo vlot accepteeren; voor het Sumatra-product kan het buitenland weliswaar meer guldens besteden, doch de positie van koopers en verkoopters speelt een belangrijke rol. Ook hier mag echter worden verwacht, dat de waardevermindering van het ruilmiddel grootendeels in de prijzen tot uiting zal komen.

Wij hebben hier voor enkele van de belangrijke Indische uitvoerproducten, met zeer verschillende aspecten, de gevolgen van de muntdepreciatie in het kort trachten na te gaan, waarbij wij er hier en daar op wezen, dat zich naast de gevolgen voor den prijs van het Indische product ook andere gevolgen kunnen voordoen, welke het uitvloeiende van de muntmaatregelen hier en elders zijn, doch zich zeker niet dadelijk laten overzien; het economisch organisme laat in den regel niet toe simplistisch de gevolgen van een bepaalde kracht in de praktijk vast te stellen; veeleer ontstaat er een wisselwerking, welke de gevolgen van een bepaalde tendens weer verzwakken of zelfs kunnen opheffen, doch in het algemeen gelooven wij, dat de hierboven gegeven tendenzen op den duur haar uitdrukking zullen vinden, vooral daar, waar de markt beslissend beïnvloed kan worden.

* * *

Betekent de maatregel voor de producenten, wat dit blad van de schaar betreft, een voordeel, zeer belangrijk is het wat het andere blad, de kostprijs, zal doen. Van buitengewone betekenis is daarbij de invloed der depreciatie op het Indische prijsniveau en via dit op de loonen en dan moet ook hier een stijging verwacht worden, welke haar stempel op de kosten zal drukken. Weliswaar werd de prijs van de rijst op Java boven het wereld-prijsniveau gehouden en zal zich dus nu, zonder wijziging, reeds beter aan dit niveau aanpassen en wellicht mede, omdat Indië tenslotte nog steeds een rijst-importeerend land is, ook al door de stijgende vrachten een stijging ondergaan, omdat andere producten van den Inlandschen landbouw — maïs en andere meelproducten — den gunstigen invloed van de depreciatie in guldens onder vinden. Doch afgescheiden daarvan worden zeker andere producten, die voor de kosten van levensonderhoud van den Inlander van groote betekenis zijn, ten deele geïmporteerd. Zoowel direct als secundair zullen de

kosten van levensonderhoud, temeer omdat naast rijst ook maïs en andere voedingsmiddelen, waarvan een surplus geëxporteerd wordt, worden genuttigd, dus stijgen en daaruit mag voor Java zeker, voor de Buitengewesten zeer waarschijnlijk een verhooging van de loonen worden verwacht; van loonen, welke op Java op een zoo laag niveau zijn gekomen, dat de Indische Regeering het verzamelen van gegevens daaromtrent noodig heeft geoordeeld. Daarnaast staat evenwel, dat de arbeider als groep niet voor zijn gehele behoeftebevrediging op de markt is aangewezen, zoodat de stijging, voor zoover veroorzaakt door de muntmaatregelen, niet ten volle de depreciatie zal behoeven te weerspiegelen, zonder dat daarvan een daling van het reële inkomen het gevolg zou zijn.

Een andere belangrijke post van den kostprijs vormt de afschrijving op de bezittingen. In de afgelopen jaren zijn de vervangingswaarden der verschillende activa — zoowel die der aanplantingen als die van gebouwen en machines — sterk gedaald en is in het algemeen het daaruit resulterende kapitaalverlies niet tot uiting gebracht. Van de depreciatie kan nu weliswaar een stijging van de vervangingswaarden in guldens worden verwacht, doch het valt nog niet aan te nemen, dat de totale waarde daardoor boven de vroegere uitkomt, omdat een deel ervan niet uit geïmporteerde, doch uit door inlandschen arbeid vervaardigde goederen (aanplantingen) bestaat. Alleen bij de suiker ligt het vraagstuk, door het machine-intensieve karakter, anders, doch of dit hier tot een stijgende vervangingswaarde zal leiden, mag vooralsnog, mede met het oog op de voortschrijdende techniek en de herkomst van een deel der machines, worden betwijfeld. Onder deze omstandigheden mag dus aangenomen worden, dat de afschrijvingen geen verhoging behoeven te ondergaan.

Hetzelfde geldt, althans voor zoover de verwachting gebaseerd kan zijn op hetgeen op de kapitaalmarkt geschiedt en elders na depreciatie viel waar te nemen, met betrekking tot een stijging der rentelasten; ook daarvoor behoeft niet te worden gevreesd. Veeler wijst de ontwikkeling op een handhaven of zelfs, nadat de rust zal zijn weergekeerd, op een verlaging van deze lasten.

Voor een deel der kosten, waaronder ook de vrachten, moet dus met een stijging, voor een ander deel mag met een gelijkblijven rekening worden gehouden waardoor het winstniveau, de overige omstandigheden op de wereldmarkt (prijsverloop) even ter wille van een juiste vergelijking als constant aannemend, een verhoging, resp. de bestaande verliezen een verkleining zullen ondergaan.

* * *

Hebben wij hierboven de gevolgen, welke van een muntdepreciatie moeten worden verwacht, globaal uiteengezet, een dadelijk gevolg van den „zwevende gulden” zoolang deze niet een, zij het tusschen ruimere grenzen schommelend, equatiepunt heeft gevonden, is, dat aan de vele onzekerheden nog die van den wisselkoers wordt toegevoegd, waardoor het doen van zaken met het buitenland wordt bemoeilijkt. Onder de gegeven omstandigheden meenen wij evenwel, dat dit tijdelijke nadeel terwille van de toekomst aanvaard moet worden en wij kunnen slechts hopen, dat de gulden spoedig een punt zal hebben gevonden, waarop hij, in afwachting van definitieve maatregelen, een zij het uiteraard labiele rust zal toonen. J. F. H.

DE DEPRECIATIE EN DE CLEARING.

De depreciatie van den Gulden heeft ook voor de clearing, die ons land onderhoudt met verschillende tegenpartijen in het internationale goederenverkeer, problemen geschapen. Deze vraagstukken zijn ten deele van internen aard, voor zoover zij betrekking hebben op de onderlinge verrekeningsbasis der weder-

zijdsche stortingen. Die kwesties mogen in het kader van dit artikel onbesproken blijven. Voor den handel van meer belang is het feit, dat na de heropening der verschillende clearingrekeningen de stortingen zijn hervat op basis van de nieuwe wisselkoersen, zoodat dus importeurs, die in vreemde valuta kochten, nu hun stortingen hebben te verrichten met een aanmerkelijk hooger bedrag in guldens dan vóór de depreciatie. Het meest van belang is dit vraagstuk met betrekking tot onze voornaamste clearing, die met Duitschland, omdat in verhouding tot het verkeer met andere clearinglanden hier het meest veelvuldig voorkwam, dat in de valuta van het leveranciersland werd gekocht.

Op het eerste gezicht zou men geneigd zijn te constateeren, dat er geen reden is om den invloed van de depreciatie voor importeurs in dit geval anders te zien dan voor alle andere importeurs, die in landen kochten waarmee een vrij betalingsverkeer bestond. Ook deze laatsten moeten nu de benodigde deviezen aankopen op het verhoogde koerspeil. Toch is er aanleiding om de situatie van de importeurs, die uit Duitschland waren betrokken, in een ander licht te bezien. De stelling, dat ieder importeur, die in buitenlandsche valuta goederen heeft gekocht, de verhoogde waarde van die valuta in guldens te betalen zal hebben, is n.l. in zijn algemeenheid zeker niet juist. De importeur, die een vaste calculatiebasis wil hebben voor de fixeering van zijn verkoopprijzen, is daartoe in de gelegenheid door het afsluiten van een valutatermijn-affaire. Die kans om Guldensdepreciatie te elimineeren was nu juist voor de importeurs uit Duitschland niet op normale wijze aanwezig. Ik wil niet zeggen, dat die omstandigheid geheel of zelfs in de eerste plaats te wijten was aan het feit, dat de clearing bestond. Weliswaar kon de importeur op geen andere wijze aan zijn Markenverplichting voldoen dan door op den vervaldag van de schuld Guldens in de clearing te storten volgens den alsdan geldenden markenkoers. Hij kon dus niet, zooals de importeur die goederen uit Engeland betrof, op termijn de benodigde vreemde valuta aankopen, en de aldus ontvangen deviezen aanwenden tot betaling van zijn schuld, want hij kon niet in marken betalen. Maar dat neemt niet weg, dat het risico van koersschommelingen evengoed door een termijntransactie kon worden uitgeschakeld, door die affaire niet als reële dekking van de benodigde deviezen te beschouwen, doch eenvoudig als een prijssecureering, zooals dat immers ook bij zoovele goederentermijntransacties het geval is. Wanneer de importeur marken kocht op termijn en die affaire deed aflopen op den dag, die gold voor de fixatie van den koers voor zijn clearingstorting, dan was daarmee ook het risico afgedekt in dier voege, dat de marge, die de afwikkeling van de termijnaffaire opleverde, gecompenseerd kon worden met voor- of nadeelig koersverschil op de clearingstorting.

Ook deze mogelijkheid was echter meer theoretisch dan practisch, omdat de handel in termijnmarken zeer beperkt was, en posten van eenige omvang vaak niet af te sluiten, bij gebrek aan tegenpartijen. Onder de Nederlandsche exporteurs waren er maar weinig, die in marken verkochten, en ook elders ging de handel naar Duitschland meest in niet-Duitsche valuta in verband met het weinige vertrouwen, dat men in de duurzame stabiliteit van die munt had. Zoodat er niet of nauwelijks natuurlijke export-tegenpartijen voor die transacties waren. Aan dat manco had tegemoet gekomen kunnen worden indien de banken zichzelf tegenpartij hadden gesteld door contant marken in te dekken en deze met een marge op termijn af te geven. Zulke transacties, combinatie van termijnverkoop en contante koop, waren volgens het bekende gentlemen's agreement niet geoorloofd omdat de constante guldensmarkt daardoor onder druk kwam te staan.

Natuurlijk waren er voor de importeurs uit Duitsland andere middelen om het risico van den Gulden af te dekken: men kon contante vrije markten aankopen en deze op het moment van clearingstorting tegen de alsdan geldenden koers verkoopen. Dat kon echter alleen hij, die de noodige middelen daartoe had, en die dus feitelijk niet op crediet hoefde te koopen. Tenslotte was er nog de mogelijkheid geweest om waar geen termijnmarkten gekocht konden worden bijv. termijndollars in te dekken omdat het tenslotte ging om het guldenrisico te elimineeren. Maar dit laatste schept, als men een marktenverplichting heeft, toch weer nieuwe extra-*risico's*. Zoodat voor hen, die uit Duitsland importeerden inderdaad veel minder kans bestond om zich te wapenen tegen een val van den Gulden. Begrijpelijk is het dus, dat in deze kringen, nadat de depreciatie een feit is geworden, de vraag opkomt, of de regeering hen niet tegemoet kan komen.

Uit billijkheidsoverwegingen ware daarvoor wellicht iets te zeggen, wanneer althans de mogelijkheid aanwezig zou zijn om dit te doen zonder de last op de gemeenschap te doen drukken. Dit laatste nu lijkt niet heelemaal uitgesloten en wel door de toevallige en in dit verband gelukkige omstandigheid dat de clearing met Duitsland een zeer belangrijk tekort aantoot. Dat deficit wordt gevormd door stortingen door Deutsche importeurs bij de Deutsche Verrechnungskasse, waartegenover nog geen stortingen door Nederlandsche importeurs bij het N.C.I. staan. Voor zoover het nu betreft Nederlandsche leveranties in Gulden gefactureerd (en dat is een zeer groot deel van onzen uitvoer) zal er in de clearing een winst ontstaan ter hoogte van de depreciatie. De Deutsche koopers hebben immers destijds nog gestort volgens den ouden, hoogen, guldenkoers. Voor zoover de leveranties in markten geschieden, zal bij het door het N.C.I. gevolgde systeem, hetwelk daarop neerkomt, dat die bedragen reeds bij storting bij de Verrechnungskasse in gulden worden omgerekend volgens den dan geldenden koers, eveneens de invloed van de gulden-depreciatie leiden tot een winst voor de clearing. Zoodat op het geheele bedrag van het deficit in de clearing ad ruim 40 miljoen gulden de depreciatiewinst zal worden gemaakt.

Op dezen grond nu zou men hen, die vóór de loslating van den gouden standaard in markten hebben gekocht, kunnen veroorloven, nog op de oude basis te storten of op een niveau, dat ligt tusschen den ouden en den nieuwen koers. Zulk een regeling ware mogelijk, te meer omdat, gezien den gemiddelden crediettermijn, dien de importeur uit Duitsland neemt, het totaal der op het moment van loslating van den Gulden bestaande verplichtingen wel niet hooger zal zijn dan het bedrag van het deficit. Iets anders is natuurlijk of men deze regeling wenschelijk acht, en de moeilijkheid voor deze importeurs om zich op termijn te dekken aldus wil aangrijpen als argument om importeurs dit relatieve voordeel jegens hen, die van elders importeerden zonder zich op termijn te dekken — wat toch ook nog heel veel gebeurde — te verschaffen. Dit is natuurlijk iets wat niet beslist kan worden zonder ampel pro en contra te overwegen. In elk geval is er dit motief, dat de vorderingen van hen, die aandeel hebben in de massa, welke het clearingtekort vormt, de facto betaald worden uit de stortingen in Gulden door de importeurs. Waar de oude vorderingen op basis van den vroegeren koers worden vereffend, lijkt er iets voor te zeggen om de importeurs, die de middelen daartoe verschaffen, ook niet meer dan dien ouden koers te doen betalen. Hadde wij nog het oude systeem van het Sonderkonto gehad dan zou hetgeen de importeurs betaalden en wat de exporteurs ontvingen ook gelijk zijn geweest. In elk geval is dit vraagstuk m.i. van voldoende belang om het althans onder ogen te zien.

C. A. Kl.

DE OPPERSTE ZAKENMAN.

Op Zaterdag 26 September jl. hebben wij, Nederlanders, afscheid genomen van het aanpassingsproces. De Regeering verbodde met ingang van 27 September den gouduitvoer en, welken naam men ook aan de huidige monetaire positie van ons land mag geven, of men van devaluatie of van depreciatie wenscht te spreken, de industrieel, de handelaar, de consument hebben slechts één conclusie te trekken: „De gulden is minder waard”. Voor het moment en, naar op grond van ervaringen elders vaststaat, ook blijvend, hebben industrie en handel van de wijziging onzer monetaire politiek verreweg de belangrijkste consequenties te dragen. Daarbij willen wij thans een oogenblik stilstaan.

Bij diverse gelegenheden heeft de Regeering in de dagen, die op het goudembargo zijn gevolgd, ervan blijk gegeven, dat ook naar haar meening aanstonds voor een bepaald aantal artikelen prijsverhooging was te verwachten. Daartegen zou zij geen bezwaar maken, doch zij zou slechts erop toezien, dat de prijsverhooging niet ontaardde in een prijsopdrijving. Minister Colijn maakte ter gelegenheid van de bespreking van de Regeeringsverklaring inzake de monetaire politiek in de Tweede Kamer op 30 September jl. in dit verband de opmerking, dat voor bepaalde artikelen, nl. die van Nederlandsche grondstoffen en met Nederlandsche arbeidskrachten vervaardigd, zooals bijv. stroocarton en aardappelmeel, in de nabije toekomst geen prijsverhooging noodig was. Of dit inderdaad volledig juist is, meen ik te moeten betwijfelen. Ook deze takken van industrie gebruiken een aantal producten, welke uit het buitenland worden betrokken en dus thans in Hollandsch geld aanzienlijk duurder zijn geworden. Noemen wij voor de stroocartonindustrie slechts het waterglas en de regelmatig te vernieuwen machine-onderdeelen als koperdoeken en viltten. Doch laat ons bij deze en dergelijke „kleinigheden” niet stilstaan en liever vragen naar de positie van die ondernemingen, welke vrijwel al haar grondstoffen of de door haar te verkoopen producten uit het buitenland betrekken.

Men heeft voorraden van eindproducten en (of) grondstoffen, die tegen oude gulden zijn aangekocht. Bij vernieuwing van deze voorraden zal men, bij gelijke noteering op de wereldmarkt, thans (op basis £ = pl.m. f 9.30) circa 25 pCt. meer gulden moeten betalen dan een maand geleden. Industrie en handel beschikken slechts in weinig gevallen over zooveel bedrijfskapitaal, dat zij uit eigen middelen de hogere prijzen kunnen betalen, zoodat zij wel noodzaak zijn voor hun huidige voorraden evenveel meer te vragen, als zij voor hun nieuwe aankopen meer moeten besteden. Wij moeten ons wel op het standpunt stellen, dat, willen industrieel en handelaar hun voorraden op peil houden, zij voor hun verkoopen, ongerekend hun verkoopkosten, minstens dienen te ontvangen hetgeen hun aanstaande fabricage of inkoop kosten zal. *M.a.w. de vervangingswaarde zal ten grondslag moeten liggen aan de berekening van den verkoopprijs der huidige voorraden.*

Zou de Regeering een dergelijke berekening niet toelaten, dan zijn de ergste gevolgen te vreezen.

Toen de crisis in 1929 was uitgebroken en de prijzen omlaag vlogen, was het het bedrijfsleven, dat met zijn duur ingekochte voorraden het gelag betaalde. Toen het buitenland devalueerde en in één slag zijn kosten op een lager niveau bracht, stond de Regeering-Colijn op het „aanpassingsstandpunt”, waardoor het kwijnende bedrijfsleven opnieuw het kind van de rekening werd.

En thans?

Nu wij eindelijk begonnen zijn ons op het niveau van het buitenland te brengen, dreigt het bedrijfsleven opnieuw in de hoek te moeten staan, waar de klappen vallen. Immers, de conjunctuurverbetering, welke in de laatste 12 à 18 maanden in het buiten-

land is opgetreden, heeft een dusdanige prijsstijging op de wereldmarkten veroorzaakt, dat in een groot aantal gevallen, ook zonder depreciatie van den gulden, de industrieel en de handelaar hun huidige voorraden niet voor dezelfde prijzen kunnen vernieuwen. Men vergelijkte slechts het statistisch overzicht der groothandelsprijzen (o.a. voor koper, lood, ijzer, hout), zooals dat op een der laatste pagina's van dit tijdschrift voorkomt. Bij de stijgende wereldmarktprijzen heeft zich nu de gulden-depreciatie gevoegd en doet op die stijging nog een extra schepje. Hier ondervindt men de consequentie van de (late) depreciatie. Toen Engeland devalueerde, daalden de prijzen en werd relatieve stijging in nominale munt daar te lande gecompenseerd door de prijsdalende tendens van de crisis. Thans is er herleving overal met stijgend prijsniveau op de wereldmarkt. Op dit oogenblik laat Nederland de gouden standaard los en stijgen verschillende prijzen in nominale munt gerekend hier te lande derhalve uit twee oorzaken. Politiek noch psychologisch is dit voor de Regeering welkom. Zij heeft dit echter als de consequentie van haar standpunt te aanvaarden.

Zal het bedrijfsleven, nu de dageraad der opleving zich aan den einder vertoont, ten derden male om laag worden gedrukt? Zal de Regeering, — uit welke motieven dan ook —, slechts prijsverhooging wegens de depreciatie toestaan en die, welke aan beide genoemde factoren gekoppeld is, als prijsopdriving bestempelen? Zal zij als opperste zakenman de prijspolitiek van het geheele bedrijfsleven reglementeeren? Het heeft er helaas allen schijn van. Blijkens de dagbladen¹⁾ heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken op 2 October een (tweede) circulaire betreffende de uitvoering van de wet tegen prijsopdriving aan alle burgemeesters doen uitgaan. Dit stuk is economisch onverantwoord.

Op twee punten daarvan willen wij thans de aandacht vestigen.

Loopende contracten (afgesloten voor 27 September jl.) moeten volledig gehandhaafd worden. De daarin bepaalde prijzen mogen niet worden verhoogd. Dit is inderdaad acceptabel. Geen koopman te goeder trouw zal een gesloten contract annuleeren. Ernstiger is echter, dat, naar verluidt, eventuele goudclausules in dergelijke contracten althans voorloopig buiten werking behooren te blijven. Indien de Regeering dit standpunt handhaaft, grijpt zij generaliseerend wel uitermate diep in het zakenleven in. Wie een contract met goudclausule sloot, heeft daarvan op zijn beurt de consequenties te ervaren. Hoe kan niet van geval tot geval de positie wisselen en door een dergelijke regeling publiekrechtelijk een groot aantal bedrijven worden benadeeld in hun privaatrechtelijk gesloten contracten. Hier is geen plaats voor een noodmaatregel der Regeering, maar zal de burgerlijke rechter zoo noodig in ieder afzonderlijke zaak hebben te beslissen.

Even bedenkelijk is, dat de winkelier den prijs van een product slechts mag verhoogden met *hetzelfde bedrag*, waarmede zijn leverancier de nieuwe offerte hooger stelt dan de vroegere. In het algemeen en volkomen terecht neemt de handel een percentage op zijn inkoop. Heeft hij voor hogere inkoop veelal geen grootere bankredieten noodig en moet daarvoor niet meer aan rente worden betaald? Loopt hij bij doorlevering geen risico voor een grooter bedrag bij zijn afnemers dan vroeger en heeft hij daarvoor niet met een bedrag voor creditrisico, — en zeker onder de zoozeer gewijzigde omstandigheden — te rekenen? Neen, de Regeering ziet het anders. Zij decreeteert, dat het bedrijfsleven, dat onder zware zorgen gebukt gaat, en de kwijnende middenstand dit alles maar weer voor hun rekening moeten nemen.

Gaat men dezen weg op, dan staan industrie en handel opnieuw in de hoek, waar de slagen vallen.

¹⁾ Avondbladen van 3 October.

Zal de verbetering, die van de monetaire wijzigingen het gevolg zou kunnen zijn, niet bij voorbaat de kop worden ingedrukt, dan is het noodzakelijk, dat de Regeering met spoed zich de taak van opperste zakenman weder van de schouders legt. Haar blijft een zeer breed terrein: de liquidatie der crisismaatregelen, die, voor zoover mogelijk en met bekwamen spoed ter hand genomen, een belangrijk tegenwicht tegen de noodzakelijke prijsverhoogingen kan vormen. Overigens zal zij tegen ongemotiveerde prijsopdriving met haar wijdvertakt apparaat voldoende kunnen waken; daarvoor zijn geen decreten als het onderhavige noodig.

Dr. C. KOOL.

DE DEVALUATIE EN DE MARKT VOOR ONROEREND GOED.

De man aan het stuur heeft dan eindelijk terug geschakeld. Hij weet nog niet, welke versnelling hij tenslotte zal moeten kiezen, maar...

Wel, laten we hopen, dat de wagen thans hellingen zal kunnen nemen, die tot nu toe te steil bleken. En dat de motor niet te veel heeft geleden.

Als wij ons er rekenschap van willen geven, welke gevolgen de devaluatie zal hebben op de markt voor onroerend goed, dan dient vooropgesteld, dat de ontwrichting, die hier te constateeren viel, niet alleen en niet in de eerste plaats een gevolg is geweest van de eigenlijke deflatie, doch veeleer van het z.g. vaste lastenontwerp, dat in zijn consequenties nog funester is gebleken, dan door de somberste profeten werd gevreesd.

De huurdaling, welke inhaerent was aan het deflatie-systeem, had weliswaar onder de huiseigenaren reeds slachtoffers gemaakt, doch door de indiening van het vaste lasten-ontwerp werd aller toestand met één slag vrijwel catastrophaal. Aan de mogelijkheid om de daling der huren ten deele op te vangen door verlagings der rente enz., was een abrupt einde gekomen. Het aantal déconfitures en executies nam schrikbarend toe. Er kwam een overstelpend aanbod van onroerend goed, doch daar er geen geldgevers meer waren, ontbraken koopers vrijwel geheel. En hoe de toestand wordt op een overvoerde markt, waar geen koopers zijn, behoef ik in dit blad niet uiteen te zetten.

Speciaal in dit opzicht nu verwacht ik de eerste verbetering. Nu aan de onzekerheid en waarschijnlijk ook aan de vrees voor verdere experimenten een einde is gekomen, is er geen reden om aan te nemen, dat de kapitaalmarkt zich blijvend van het onroerend goed zal afzijdig houden.

Te verwachten is dus, dat weer geld voor hypothecaire belegging beschikbaar zal komen en zoodra dat het geval is, komen er ook weer koopers aan de markt. Aan den anderen kant zullen de hypotheekbanken gelegenheid krijgen de conversie harer pandbrieven, waaraan het vaste lastenontwerp een einde had gemaakt, te hervatten. Het verleden wettigt het vertrouwen, dat zij alsdan ook harerzijds tot concessies jegens geldnemers in staat en bereid zullen zijn. Welbegrepen eigenbelang zal daartoe trouwens dwingen. De toestand voor vele exploitanten, wien het water reeds tot aan de lippen was gekomen, zal aldus minder slecht worden en het aantal executies afnemen. Kortom, er zullen op de markt voor onroerend goed weer normale verhoudingen ontstaan; op die markt zullen koopers en verkoopers elkaar weer kunnen vinden; de periode der z.g. afbraakprijzen zal als geëindigd kunnen worden beschouwd. In hoeverre de markt verder stijgende tendenzen zal vertoonen, zal van vele factoren afhangen.

De voornaamste factor daarbij zal zijn de verhouding tusschen huren en de vaste lasten.

De huren. De Regeering heeft zich gehaast kenbaar te maken, dat zij strenge maatregelen zal nemen tegen een opdrijven daarvan. Deze voortvarendheid is waarschijnlijk meer gebaseerd op politiek-psycholo-

gische dan op zakelijke gronden. Immers met de huur-stijging zal het bij het bestaande overschot aan woningen zulk een vaart niet loopen. De meeste huiseigenaars zullen voorloopig reeds meer dan tevreden zijn, als zij op het huidige prijsniveau emplooi zullen vinden voor hun leegstaande woningen. Eerst als het woningoverschot tot een meer normaal percentage zal zijn teruggebracht, zal in verband met de gestegen kosten van nieuwbouw wellicht met een stijging der huren moeten worden gerekend. „Aanpassing” naar boven dus. Dat deze huurstijging groote vormen zal aannemen, lijkt niet waarschijnlijk. Behalve dan in de gevallen, dat zeer groote huurdalingen hebben plaats gehad. Groote winkelhuizen en dergelijke. Ook hier was de markt volkomen overvoerd. Talrijke winkels waren practisch onverhuurbaar of slechts te verhuren tegen afbraakprijzen. Mocht echter de toestand voor den middenstand beter worden, dan zal ook dit veranderen.

De vaste lasten. De aankondiging van haar maatregelen tegen opdrijving der huren ware voor de Regeering een goede gelegenheid geweest tevens een verlaging der vaste lasten in uitzicht te stellen. Hierover echter is met geen woord gerept. Evenwel, wanneer inderdaad het zakenleven zal gaan floreeren en alle belastingbronnen ruimer zullen vloeien, is niet te verwachten, dat de vaste lasten op het tegenwoordige peil zullen worden gehandhaafd. Een verlaging dier lasten ligt stellig in de lijn van het beleid, dat de Regeering heeft aangekondigd ook verder te zullen voeren.

Resumeerende komt het mij voor, dat wanneer inderdaad de devaluatie een verbetering van den gemeenen oeconomischen toestand ten gevolge zal hebben, deze verbetering zich zal manifesteren:

wat betreft de markt voor onroerend goed zelf, allereerst in een terugkeeren van meer normale toestanden en eerst daarna in een oploopen der prijzen;

en wat betreft de huren: allereerst in een vermindering van het overschot aan woningen en winkels en wellicht daarna in een oploopen der huren.

In ieder geval kan gezegd worden, dat met de ontrooning van den Gulden voor vele huiseigenaren, die den wanhoopstoestand nabij waren, althans weer eenig perspectief is geopend.

Mr. A. G. LUBBERS.

NAVORDERING EN VOORVORDERING VAN INVOERRECHT.

Gedurende de laatste jaren is onze wetgever eenige malen op zeer ingrijpende wijze van systeem veranderd ten aanzien van het tarief, dat men heeft te betalen hangende een wetsvoorstel tot heffing van een nieuw of tot verhooging van een bestaand invoerrecht.

Toen het tarief nog laag was, placht het nieuwe of verhoogde invoerrecht eerst geheven te worden over hetgeen werd geïmporteerd vanaf den dag, waarop de betreffende wet van kracht was geworden. In dien goeden ouden tijd hadden importeurs, wanneer er een wijziging van de invoerrechten op komst was, gewoonlijk alle gelegenheid om voordien hun ingeklaarde voorraden zoover uit te breiden als hun met het oog op het nieuwe tarief dienstig scheen. Hadden zij hun goederen opgeslagen in entrepôt, dan konden zij zelfs rustig afwachten tot beide Kamers hun votum hadden uitgesproken.

Vooral door de importeurs van stapelgoederen is onder dit stelsel regelmatig een dankbaar gebruik gemaakt van de gelegenheid om, voordat de rechtenverzwaring inging, nog ruime vrije voorraden te vormen, d.w.z. voorraden, waarover men het nieuwe meerdere invoerrecht nog juist niet had behoeven te betalen en waarmede men dus vervolgens, nadat met de heffing daarvan een aanvang was gemaakt, een tijdlang wat extra kon verdienen of wat gemakke-

lijker kon concurreeren. Weliswaar ontging den fiscus dan gedurende de eerste maanden het meerdere invoerrecht, dat aldus door tijdige vrije voorraad-vorming was uitgespaard. De bedragen, waar het om ging en de nooden van 's lands schatkist waren toentertijd echter nog niet zoo groot, dat de fiscus op hetgeen hem aldus ontging, al te zeer acht had te slaan.

Toen echter in de latere jaren de geldzorgen van onze Minister van Financiën hand over hand toenamen en de invoerrechten in hetzelfde tempo hooger en talrijker werden, is het verschijnsel der vrije voorraad-vorming meer en meer op den voorgrond gekomen. In de crisisjaren vormde een zeer klein verschil in den kostprijs vaak reeds een belangrijken factor. Niet te verwonderen valt het dus, dat de importhandel zich er speciaal op toe ging leggen uit de vrije voorraden te halen, wat er uit te halen viel. Fiscaal was het effect hiervan, dat de opbrengst van een rechtenverhooging den eersten tijd steeds sterker en steeds langer bij de raming ten achter ging blijven. Economisch kon bovendien worden opgemerkt, dat de abnormale vrije voorraden ontwrichtend op de binnenlandsche markt gingen werken.

Om aan het verschijnsel der vrije voorraad-vorming, dat aldus fiscaal en economisch als een euvel werd gevoeld, paal en perk te stellen, is men begonnen in enkele gevallen, welke daartoe in bijzondere mate geëigend schenen, een systeem van navordering toe te passen in dier voege, dat het meerdere invoerrecht werd nagevorderd over de geïmporteerde voorraden, welke in het binnenland aanwezig waren op het oogenblik, waarop de nieuwe wet in werking trad.

Zoo is op 1 Januari 1932 bij de invoering van de z.g. *Benzinebelasting*, die in den vorm van een bijzonder invoerrecht werd geheven, dit nieuwe recht nagevorderd over nagenoeg alle vrije voorraden van dit product in Nederland. Deze navordering was uitdrukkelijk in de desbetreffende wet geregeld¹⁾. Allen, die op genoemden datum een benzinevoorraad van eenig belang in eigendom hadden, moesten daarvan aangifte doen en ontvingen een aanslag.

Voor den handel werkte dit stelsel gunstig. Alle belanghebbenden werden gelijkelijk getroffen, op alle benzine, welke vanaf 1 Januari 1932 werd afgeleverd, drukte hetzelfde bedrag aan invoerrechten.

Voor de belastingadministratie was het echter een zeer bezwaarlijk systeem. Er moest op 1 Januari 1932 immers een uitgebreide controle worden uitgeoefend op voorraden, die over duizenden punten overal in ons land verspreid lagen, en een enorm aantal, veelal kleine aanslagen moest worden opgemaakt, uitgereikt en geïnd. Fraude was in tal van gevallen niet te achterhalen.

Bovendien leent dit stelsel van navordering zich slechts voor bepaalde artikelen, waarvan de vrije voorraden in hoeveelheden van eenige beteekenis zich in handen van niet al te veel belanghebbenden bevinden. Voor gedistilleerd past het en voor tabak; voor benzine past het reeds minder. Bij een invoerrecht, dat op een groot aantal verschillende artikelen tegelijk wordt toegepast, of op artikelen, die grootendeels in kleine hoeveelheden circuleeren en die niet voor consumptie bestemd zijn, is een dergelijke navordering practisch onuitvoerbaar.

Het is dan ook te begrijpen, dat bij de eerstvolgende gelegenheid een proef genomen is met een aanmerkelijk vereenvoudigd stelsel van navordering. Deze gelegenheid deed zich reeds enkele maanden na het in werking treden van de benzinebelasting voor, toen op 17 September 1932 het *Opcenten-Ontwerp*²⁾ bij de Tweede Kamer werd ingediend. Dit wetsontwerp, dat bij de indiening de heffing van 30 opcenten

¹⁾ Wet van 19 December 1931, Staatsbl. 527 art. 14 e.v.

²⁾ Wet van 24 December 1932 tot tijdelijke heffing van opcenten op sommige invoerrechten enz. Staatsbl. 634.

ten op alle invoerrechten beoogde, bevatte aanvankelijk geen navorderingsbepaling. Waar de tariefsverhoging echter aanzienlijk was en te verwachten viel, dat op groote schaal vrije voorraden zouden worden gevormd, meende onze toenmalige Minister van Financiën, De Geer, dit punt toch niet ongeregeld te mogen laten. Op 28 September 1932 — dus 11 dagen na de indiening van het wetsontwerp — kwam hij met een Nota van Wijziging, behelzende, dat t.z.t. na het inwerkingtreden van de wet de opcenten alsnog zouden worden nagevorderd over alle goederen, die vanaf 29 September tot het inwerkingtreden zouden blijken te zijn ingevoerd¹⁾. De importeurs hadden dus voorloopig hangende de discussies in de Kamers nog slechts het oude tarief te betalen; kwam het wetsontwerp er echter door, dan hadden zij later met terugwerkende kracht tot 29 September de 30 opcenten alsnog bij te passen.

Een dergelijk systeem van navordering was op dat oogenblik voor ons land een opzienbarende nieuwigheid. Voor den fiscus maakte het de zaak al bijzonder gemakkelijk. Deze kreeg slechts te maken met de importeurs, die tenslotte slechts beperkt in aantal zijn en wel bekend bij de ambtenaren der invoerrechten. Waar de goederen, waarover nagevorderd werd, inmiddels gebleven waren, was iets waar de ambtenaren zich verder niet mede behoeften in te laten. Geen controle van binnenlandsche voorraden dus, geen beslommingen als bij de benzinebelasting.

De belangen van de importeurs kwamen echter wel zeer in het gedrang. Hen hing boven het hoofd, dat over de importen, welke na 29 September hangende de behandeling in de Kamers hadden plaats gevonden, de opcenten later met terugwerkende kracht alsnog zouden worden nagevorderd. Hoe moesten zij zich tegen deze kwade kans dekken? Het lot van het Opcentenontwerp scheen zeer onzeker. Moesten de importeurs niettemin op de aanneming ervan anticiperen en de dreigende opcenten bij voorbaat op den prijs leggen? Moreel was dit nauwelijks te verantwoorden, commercieel in de meeste gevallen in het geheel niet door te voeren. En waar de ingevoerde goederen geleverd moesten worden op loopende contracten, was de afwenteling meestentijds rechtens volkomen uitgesloten.

Ter tegemoetkoming aan het laatstaangestipte bezwaar is op 4 October 1932 een tweede Nota van Wijziging gevolgd, inhoudende, dat de navordering niet plaats zou vinden voor goederen, waarvan ten genoegen van den Minister werd aangetoond: „dat zij door dengene, voor wiens rekening de heffing zou komen, vóór 29. Sept. (reeds waren) verkocht”²⁾. Vrijgesteld werden dus importen, die dienden om oude loopende contracten af te werken.

Het is leerzaam te zien, hoe deze vrijstellingsbepaling in de praktijk is toegepast, zulks temeer omdat overeenkomstige bepalingen ook bij volgende gelegenheden worden aangetroffen³⁾ en in de toekomst waarschijnlijk nog wel meer voor zullen komen.

Op het eerste gezicht krijgt men den indruk, dat de importeur, om voor de vrijstelling in aanmerking te komen, slechts twee dingen had aan te toonen, n.l. *ten eerste*, dat de goederen ingevoerd waren in het tijdvak 29 September—31 December 1932, waarop de navordering betrekking had, en *ten tweede*, dat de goederen vóór 29 September reeds waren verkocht.

De Minister van Financiën stelde echter nog een derden en een vierden eisch.

Zijn *derde* eisch was, dat hem moest worden aannemelijk gemaakt, dat de koopcontracten van vóór 29 September niet anders konden worden uitgevoerd, dan door daarop te leveren in het navorderingstijd-

vak ingevoerde goederen, d.w.z. dat voor de afwerking dier contracten niet uit vrije voorraden van vóór 29 September had kunnen worden geput. Die vrije voorraden dienden volgens den Minister allereerst aangewend te worden om de oude contracten af te werken. De Minister verlangde daarom opgave van die vrije voorraden en wilde van vrijstelling slechts weten, voor zoover de afleveringen op oude contracten genoemde vrije voorraden overtroffen.

Als *vierde* eisch stelde de Minister voorts, dat de importeur geenerlei mogelijkheid had gehad om de nagevorderde opcenten op zijn afnemer te verhalen. Onder „dengene voor wiens rekening de heffing zou komen” werd dus niet eenvoudig verstaan de persoon, aan wien de navordering zou moeten worden opgelegd, maar de importeur, die de opcenten niet af had kunnen wentelen. Dat de importeur de opcenten in feite niet af had gewenteld, bleek niet voldoende. Verlangd werd het bewijs, dat tot afwenteling iedere gelegenheid, hoe dan ook, had ontbroken. Aldus kwamen voor vrijstelling slechts in aanmerking leveranties op oude contracten tegen vasten prijs en zonder rechten-clausule. Contracten tegen dagprijs bleven buiten beschouwing ook al was die dagprijs na 29 September niet verhoogd.

In een procedure betreffende thee heeft de Hooge Raad dit jaar gelegenheid gehad zich over deze kwestie uit te spreken⁴⁾. Ons hoogste rechtscollege heeft alstoen overwogen, dat voor vrijstelling in het bijzonder ook vereischt was, dat het juist de na 29 September ingevoerde goederen waren, die bij het oude koopcontract reeds waren verkocht, zoodat de importeur contractueel gebonden was om *die* goederen te leveren en geen andere. Voor de gevallen, waarin vrije voorraden ter beschikking stonden, brengt deze opvatting met zich mede, dat men alleen recht op vrijstelling kon doen gelden, indien de betreffende goederen waren ingevoerd ter uitvoering van een vóór den fatalen datum afgesloten specieskoop. Bovendien laat het arrest wellicht nog plaats voor vrijstelling, indien weliswaar een genuskoop was afgesloten, doch de vrije voorraad feitelijk dusdanig was geblokkeerd, dat de importeur ter uitvoering van het oude contract wel later ingevoerde partijen had *moeten* aanwenden.

Implicite heeft de Hooge Raad in het thee-arrest voorts nog overwogen, dat de vrijstelling juist daarom in de wet was opgenomen, omdat men rekening had willen houden met het bezwaar, dat als gevolg van voordien afgesloten koopen velen de opcenten niet zouden kunnen verhalen op hun afnemers. Dit is van belang voor 's Ministers vierden eisch omtrent de volstrekte onafwendbaarheid van de navordering. Men krijgt den indruk, dat de Hooge Raad ook dezen Ministerieelen eisch door de wet gedekt acht.

Ondertusschen was niet alleen uit den nasleep van processen doch ook anderszins duidelijk gebleken, dat aan een stelsel van navordering met terugwerkende kracht, als in 1932/33 bij de Opcentenwet incidenteel toegepast, zeer ernstige bezwaren kleefden. De handel komt in een te groote onzekerheid te verkeerren, indien de Minister van Financiën aan de Kamer een tariefsverhoging voorstelt, daaraan terstond toevoegt, dat hij die tariefsverhoging t.z.t. met terugwerkende kracht wil invoeren, doch de beslissing of het al dan niet tot zulk een invoering zal komen naar later moet verschuiven en af moet laten hangen van het Kamervotum. Het toeval heeft gewild, dat het lot van het Opcentenontwerp aan een zijden draad heeft gehangen en dat bedoelde onzekerheid daardoor al wel zeer treffend tot uiting is gekomen.

Toen op 1 Januari 1934 de *Omzetbelasting* werd ingevoerd, die evenals de opcenten nagenoeg den geheelen handel raakte en voor wat de geïmporteerde artikelen betreft in den vorm van een bijzonder in-

¹⁾ Art. 6 (Kamerstukken no. 4).

²⁾ Art. 7 (Kamerstukken no. 5).

³⁾ Vgl. K.B. 4 Mei 1935 art. 3 Staatscrt. no. 193, Schuurman & Jordens no. 100 p. 293 en K.B. 20 Februari 1935 art. 2 Staatscrt. no. 42 Ibidem p. 290.

⁴⁾ Rb. R'dam 15 Juni 1934 W. 12965 N.J. 1934 no. 1423, Hof Haag 20 Juni 1935 W. en N.J. 1936 no. 178, H.R. 22 Mei 1936 (nog niet gepub.).

voerrecht werd geheven, is er dan ook van af gezien de vrije voorraden met een navordering te treffen. Duidelijk kwam toen echter aan den dag, dat de fiscus zich een dergelijke liberaliteit niet langer kon permitteeren. Niettegenstaande de Regeering ter voorkoming van overmatigen import van luxe-artikelen contingentieeringsmaatregelen had getroffen en de omzetbelasting op de overige goederen slechts zeer matig was, hadden de importeurs van beide categorieën waren voor Nieuwjaar 1934 hun vrije voorraden zoo hoog opgevoerd, dat mede dientengevolge de opbrengst der nieuwe belasting gedurende de eerste maanden, ja zelfs gedurende nagenoeg het geheele eerste jaar voor onzen fiscus uiterst teleurstellend geweest is.

Waar de ervaring had uitgewezen, dat men er met incidenteele maatregelen niet kwam en dat eene voorziening toch dringend noodzakelijk was, is het vraagstuk van de vrije voorraden kort daarop meer principieel aangepakt. En met bekwamen spoed! Op 15 Maart 1934 werd bij de Tweede Kamer ingediend het wetsontwerp betreffende instelling, afschaffing, verhoging of verlaging van *Invoerrecht op Korten Termijn*, welk wetsontwerp reeds na twee maanden tijds op 17 Mei 1935 in het Staatsblad verscheen.

Deze nieuwe wet lost het navorderingsvraagstuk op uiterst radicale wijze op door te bepalen, dat een bij de Kamer aanhangig gemaakte tariefswijziging door de Kroon eenvoudig bij K. B. reeds voorloopig kan worden ingevoerd. In plaats van een navordering wordt hier de mogelijkheid geopend voor wat men vóór-vordering zou kunnen noemen. De Kroon krijgt de bevoegdheid om op de goedkeuring van de Kamers vooruit te loopen en de tariefswijziging in de practijk reeds in te voeren in afwachting van het Kamervotum. Het is een typisch voorbeeld van een moderne machtigingswet.

Maakt de Kroon van hare bevoegdheid gebruik en stelt zij dadelijk bij de indiening van een tariefswijziging deze ook voorloopig reeds in werking, zoo wordt voor den importhandel een periode van onzekerheid vermeden en speculatieve vrije voorraadvooring voorkomen. De importeurs weten in dat geval terstond waar zij aan toe zijn. Het voorgestelde nieuwe invoerrecht wordt van stonde af aan bij hen geïncasseerd. Men kan in deze omstandigheden niet zeggen, dat men niet weet of en hoeveel men aan invoerrechten heeft te betalen.

Blijft de moeilijkheid, hoe het moet gaan met de leveranties op oude contracten. In de gevallen, waarin de Kroon van haar bevoegdheid tot voorvordering gebruik heeft gemaakt, is in dat bezwaar voorzien, doordat aan den Minister van Financiën toe is gestaan voor zooveel noodig teruggaaf te verlenen van de rechtenverhoging. Uitdrukkelijk is dan telkens echter tevens bepaald, dat voor deze teruggaaf niet in aanmerking komen goederen, waarvan niet kan worden aangetoond, dat het verschil in invoerrecht niet op koopers kan worden verhaald¹⁾. Voor de strekking van dergelijke vrijstellingsbepalingen is het boven besproken arrest van den Hoogen Raad omtrent de Opcentenwet ten volle van beteekenis gebleven. Bij genuskopen zullen de oude koopcontracten zooveel als maar eenigszins mogelijk is, uitgevoerd moeten worden uit de oude voorraden op straffe, dat men anders over de corresponderende latere importen niet op teruggaaf zal mogen rekenen. Is geen vaste prijs, doch slechts dagprijs overeengekomen, dan zal van teruggaaf evenmin sprake kunnen zijn.

Voorvordering heeft plaats gevonden hangende de discussies in de Kamers over de *Nieuwe Tariefwet*, welk op 15 Juni 1934 bij de Tweede Kamer werd ingediend en met ingang van 1 Juli 1934 voorloopig bij K.B. grootendeels toepasselijk werd verklaard. Een ander voorbeeld vormt de voorloopige heffing

¹⁾ K.B. 4 Mei 1935 en K.B. 20 Febr. 1935 t.a.p.

van invoerrecht op zinkwit, lithopoon en andere met zink bereide witte verfstoffen per 27 Februari 1935¹⁾.

Bijzondere vermelding verdient de toepassing der Voorvorderingswet bij gelegenheid van het wetsvoorstel tot heffing van 20 *Opcenten op de Omzetbelasting* en het daarmede corresponderend Bijzonder Invoerrecht, welk wetsvoorstel in het najaar van 1935 bij de Tweede Kamer aanhangig werd gemaakt en wat genoemd bijzonder invoerrecht betreft, vanaf 15 October 1935 bij K.B.²⁾ voorloopig werd toepasselijk verklaard, doch op 14 November d.a.v. door de Regeering weder werd teruggenomen, waarna per 15 November ook aan de voorloopige heffing een einde kwam³⁾.

Hier heeft zich de merkwaardige situatie voorgedaan, dat door de Kroon gedurende een volle maand geanticipeerd is op een wet, die het Staatsblad niet heeft gehaald. Wat in zulk een geval met de ietwat voorbarig voorgesprokene invoerrechten gebeuren moet, of de fiscus deze kan behouden dan wel dient te restitueeren, zegt de Voorvorderingswet niet met zooveel woorden. De voorvordering is onvoorwaardelijk toegelaten, de rechtsgeldigheid daarvan dus niet afhankelijk van het al of niet wet-woorden van het ingediende wetsontwerp. Slechts is bepaald, dat het K.B. tot voorvordering onverwijld moet worden ingetrokken, als het wetsontwerp, waarop is geanticipeerd, ingetrokken of verworpen wordt. Een rechtsvordering tot restitutie van het inmiddels betaalde invoerrecht heeft men in zulk een geval dus niet.

Aanvankelijk wilde de Regeering van teruggaaf in het geheel niet weten. Slechts schoorvoetend verklaarde zij zich tenslotte bij wijze van compromis bereid de geïncasseerde opcenten op de grootere invoerposten te restitueeren, indien de importeurs de opcenten niet af hadden gewenteld⁴⁾. Op de kleinere posten zijn de opcenten niet terugbetaald, ook al beliepen deze voor één en denzelfden importeur tezamen zeer hoge bedragen. Had de importeur voorts de opcenten op grond van een rechtenclausule of anderszins op zijn afnemer verhaald en zag deze afnemer zijnerzijds geen kans hen op zijn beurt weer af te ventelen, dan bleef deze in de tweede hand ermede zitten. Slechts importeurs konden restitutie vragen; de tweede hand kon dit niet.

Men ziet, ook het voorvorderingssysteem heeft zijn bezwaren. Waarschijnlijk zijn de onaanname ervaringen, die de fiscus aldus in den winter van 1935 heeft opgedaan, niet vreemd aan het feit, dat voorvordering achterwege is gebleven tijdens de behandeling van het wetsvoorstel tot *Financiering van den Versnelden Bruggenbouw*⁵⁾, dat het Bijzonder Invoerrecht op benzine, de z.g. benzinebelasting, tijdelijk van f 8 op f 8,60 per 100 kg beoogde te brengen. Aanvankelijk zal onzekerheid omtrent het lot van dit wetsontwerp den Minister van voorvordering hebben teruggehouden. Ook later echter, toen het lot van het wetsontwerp bezegeld was, is tot voorvordering niet overgegaan. Zelfs heeft het na aanneming door de Eerste Kamer op 2 Juni 1936 nog tot 17 Juni van dat jaar geduurd, alvorens de verhoging op de gewone wijze in werking werd gesteld. De benzineimporteurs hebben hier weder op ouderwetsche wijze vrije voorraden kunnen vormen.

Hiermede is de ontwikkeling van het vraagstuk der vrije voorraden tot op heden in groote trekken geschetst. Na enkele minder bevredigend verlopen incidenteele experimenten met gewone navordering en navordering met terugwerkende kracht; is dit systeem prijs gegeven voor een stelsel, dat de mogelijkheid biedt meer principieel te werk te gaan en op

¹⁾ K.B. 4 Mei 1935 en K.B. 20 Febr. 1935 t.a.p.

²⁾ K.B. 30 September 1935 Staatscrt. no. 194.

³⁾ K.B. 19 November 1935 Staatscrt. no. 228.

⁴⁾ Min. Besch. 23 Januari 1936, nader gewijzigd bij Min. Besch. 28 Januari 1936 Staatscrt. 1936 no. 16.

⁵⁾ Staatsbl. 1936 no. 400.

rechtenverhooging vooruit te loopen. Dit nieuwe voorvorderingsstelsel is echter tot nog toe niet ten volle consequent toegepast. Nadat het eerst in een paar gevallen, o.a. bij de behandeling van de Tariefwet 1934, met succes was benut, is de Regeering er bij de mislukte opcenten op de omzetbelasting door in moeilijkheden geraakt. Bij de verhooging van de benzinebelasting voor de financiering van de versnelde bruggenbouw is men er daarop min of meer voor teruggeschrikt. Ofschoon de ontwikkeling zeer bepaaldelijk in de richting van voorvordering gaat, heeft zich op dat stuk nog geen vaste praktijk gevormd, waarmede de handel in volstrekten zin kan rekenen.

Voorkomen dient te worden, dat met het oog op te verwachten rechtenverhogingen extra vrije voorraden worden gevormd. Navordering bleek hiervoor minder bruikbaar. Beter voldoet voorvordering. Een consequente toepassing van dit stelsel schijnt mij echter in hooge mate gewenscht. De handel moet weten, waar hij bij een wijziging in het Tarief aan toe is. Wordt de voorvordering niet stelselmatig, doch met een zekere willekeur nu eens wel dan weder niet toegepast, zoo kan dit niet anders dan ontwrichtend werken. Een consequente voorvordering in alle gevallen, waarin heffing van een nieuw, of verhoging van een bestaand invoerrecht bij de Kamer aan de orde is gesteld, acht ik verre te verkiezen boven een incidenteele toepassing van dit systeem. Indien bij hooge uitzondering een voorvordering eens mocht mislukken, gelijk wij dit bij de 20 opcenten op de omzetbelasting hebben beleefd, zoo kunnen de administratieve beslommeringen aan teruggaaf verbonden, niet van zulk een omvang wezen, dat alleen op grond daarvan van consequente voorvordering zou dienen te worden afgezien.

De Wet tot Wijziging van Invoerrechten op Korten Termijn is een crisiswet en komt, behoudens verlenging, op 1 Januari 1937 te vervallen. Het eerste artikel van deze wet, dat meer in het bijzonder over voorvordering handelt, schijnt mij van zoo groot belang toe, dat dit artikel niet slechts tijdelijk dient te worden gecontinueerd, maar zelfs op meer blijvende wijze in onze invoerrechten-wetgeving ware op te nemen en wel in dier voege, dat de voorvordering niet facultatief, gelijk thans, doch imperatief worde voorgeschreven.

Mr. W. VAN ELDEN.

DE ZWEVENDE GULDEN EN DE GELDMARKT.

Wanneer men nagaat, wat de consequenties van het verlaten van den gouden standaard voor de ontwikkeling van de geldmarkt zullen zijn, dan komt men tot de conclusie, dat verschil gemaakt moet worden tusschen de duurzame en de voorloopige invloeden. Dat op den duur een verruiming, en zelfs een zeer aanmerkelijke van de geldmarkt te verwachten is, is zeker aan te nemen. Twee factoren zijn als basis voor deze verwachting te noemen. In de eerste plaats de winst, die op den goudvoorraad te boeken zal zijn, zoodra opnieuw de Gulden aan het goud wordt gekoppeld. Voor het overgrootste deel zal deze winst aan den Staat komen, welke de aldus beschikbaar komende middelen zal aanwenden voor aflossing van hetzij vlottende hetzij geconsolideerde schuld, zoodat de geldcirculatie evenredig zal stijgen. Het aanbod ter geldmarkt zal dus t.z.t. met het volle bedrag van de goudwinst toenemen.

De tweede factor, die als regel de geldmarkt in landen, welke de munt zich laten „aanpassen” aan de gewijzigde internationale monetaire situatie, hetzij door loslaten van den gouden standaard zonder meer, hetzij door herstel van dien standaard op ander niveau, aanmerkelijk verruimt, is de beweging van repatriëring van gevlucht kapitaal, die na de betrokken operatie pleegt in te treden. Die kapitaalstroom zal natuurlijk het snelst zich doen voelen in

die gevallen, waarin dadelijk weer een nieuwe definitieve basis voor de verhouding tot het goud wordt gekozen of althans een voorloopige de facto stabilisatie plaats vindt. Zoolang de Gulden „zwevende” blijft is het natuurlijk denkbaar, dat velen, die bijv. in Dollars zijn gevlucht, er de voorkeur aan geven de kat nog uit den boom te kijken terzake van de waardedaling, die tenslotte de Gulden in vergelijking tot goud en Dollar zal aanwijzen. Maar op den duur zal het kapitaal, dat uitsluitend uit hoofde van valuta-angst gevlucht is, weer terugkeeren. En wanneer dan ook weer een nieuwe verhouding tot het goud wordt vastgesteld zal deze beweging de goudschat van de centrale bank zeer belangrijk kunnen doen toenemen, gepaard gaande met een evenredige verruiming van de geldmarkt.

De omvang en beteekenis van dezen factor is natuurlijk moeilijk onder cijfers te brengen. Voordat in 1932 de angst voor den Gulden voor het eerst ontstond was onze goudvoorraad rond 1035 miljoen als maximum. De sedertdien ingetreden daling is ongetwijfeld ten deele toe te schrijven aan terugtrekken van hier uitgezet kapitaal door buitenlanders, dat voorloopig niet zal terugkeeren, en wellicht nimmer. Maar dat een weer „thuishalen” van door inheemsche beleggers in goud en deviezen of buitenlandsche waarden belegde kapitalen eenige honderden miljoenen Guldens van de huidige waarde zou opleveren lijkt niet overdreven.

Zowel de eerste als de tweede genoemde factor kunnen, zooals gezegd, hun invloed op de circulatie en dus op het aanbod ter geldmarkt pas gaan uitoefenen zoodra de centrale bank erbij betrokken wordt. Wat de goudwinst bij herwaardeering aangaat kan dat per sé niet eerder dan bij herstel van den gouden standaard. En ook de invloed van de inkomende kapitaalbeweging zal zich als regel niet voor dat tijdstip doen gelden op den geldsomloop. Zoolang de munt zwevend is wordt immers de functie, die de centrale bank vervult ten aanzien van de saldering der betalingsbalans, overgenomen door een wisselkoersegalisatiefonds. Het principieele verschil tusschen den invloed van de operaties van zulk een fonds in plaats van interventie van de centrale bank ligt juist in het feit, dat de centrale bank bij activiteit van de betalingsbalans de geldsomloop tegen het aangeboden goud (of bij toepassing eener deviezenpolitiek: tegen de aangekochte deviezen) uitbreidt. Het egalisatiefonds daarentegen kan, waar het geen mogelijkheid tot geldcreatie heeft, slechts ingrijpen wanneer het eerst middelen aan de geldmarkt onttrekt. Indien het fonds te onzent in de kapitaalrepatriëring en daaruit voortvloeiend aanbod van deviezen aanleiding vindt om Guldens af te geven tegen deviezen of goud zal het eerst zich de daartoe benodigde middelen moeten verschaffen door een evenredig bedrag van het bij de creatie te zijner beschikking gestelde schatkistpapier te verkoopen. Geschiedt die verkoop in de geldmarkt dan onttrekt dus het fonds aan deze markt juist evenveel middelen als het daaraan weer toevoegt in ruil voor de gekochte bedragen goud en deviezen. De geldmarktverruiming, die bij normaal functioneeren van den gouden standaard, althans bij intervenieeren door de centrale bank, automatisch het gevolg is van terugkeerend kapitaal, blijft nu uit.

Natuurlijk is het denkbaar, dat men een regeling treft waardoor ondanks de tusschenschakeling van het egalisatiefonds toch door de centrale bank de middelen voor die operaties worden verschaft, zoodat ook voor de geldmarkt een soortgelijk verloop ontstaat als bij rechtstreeksche interventie door de centrale bank. In de eerste plaats kan het schatkistpapier, dat het fonds spuit om goud of deviezen aan te kopen, direct bij de centrale bank worden ondergebracht. Vervolgens is het denkbaar, dat het fonds zijn goud- en deviezenvoorraad beleent. En tenslotte

is het niet geheel uitgesloten, dat tot verkoop van goud aan de centrale bank wordt overgegaan, al heeft dat het bezwaar, dat deze niet meer kan betalen dan den ouden goudprijs, hetgeen overigens niet meer dan een formeel euvel is omdat immers beide goudvoorraden toch voor rekening van den Staat worden aangehouden, en de bij herwaardeering te maken goudwinst van de centrale bank dan verrekend kan worden tegen het verlies bij den verkoop door het fonds geleden.

In Engeland heeft men, teneinde de politiek van goedkoop geld niet te verstoren, zijn toevlucht genomen tot deze oplossing. Toen destijds het fonds (dat was vóór de verhooging tot £ 250 miljoen) vrijwel volgekocht was met goud en deviezen werd rond £ 70 miljoen goud naar de Bank of England overgebracht, en in den loop van dit jaar heeft vrij regelmatig dit instituut goud verworven. Het verschil tusschen de invloed van de kapitaalrepatriëering op de geldmarkt bij devaluatie enerzijds en het zwevend laten van de munt anderzijds is derhalve niet te ontkennen, maar het is ook slechts gradueel. Terwijl bij devaluatie en wederinschakeling van de centrale bank een zeer aanmerkelijke verruiming per se moet intreden, zal zij bij functionneeren van een egalisatiefonds niet automatisch plaats vinden, doch alleen dan wanneer men het effect van ruime geldvoorziening wenschelijk acht en te dien einde speciale maatregelen treft, waardoor indirect toch de centrale bank bij de operaties wordt betrokken.

Voor het kapitaal, dat niet in den vreemde werd gevluht doch in goud belegd, geldt m.m. hetzelfde. Ook dat kan bij realisatie door de bezitters alleen tot verruiming van de markt (de geldmarkt althans, de kapitaalmarkt wordt natuurlijk zoowel door repatriëering van elders uitgezette middelen als door goudverkoop verruimd voor zoover de bezitters tot belegging in het binnenland van het provenu overgaan, ook, al gaat de beweging buiten de geldmarkt om) leiden wanneer tenslotte het goud bij de centrale bank terecht komt. Zoolang het goudembargo van kracht blijft (men vraagt zich af waarvoor eigenlijk dit uitvoerverbod werd uitgevaardigd, nu toch niet tot confiscatie van den goudvoorraad onder het publiek is overgegaan) zal het egalisatiefonds gelegenheid hebben tegen in vergelijking tot de wisselkoersen relatief lagen koers het gehamsterde goud op te kopen. Door het embargo is er immers geen direct verband tusschen inheemsche en wereldmarktprijs voor goud, en er is geen debouché voor onmiddellijke realisatie. Weliswaar kan juist door het embargo van dit opgepotte goud ook geen invloed uitgaan op de wisselmarkt, zoodat uit dien hoofde voor het egalisatiefonds geen aanleiding zal bestaan om hier te intervenieeren. Maar aangezien men toch met embargo wel eens zal opheffen kan er alle aanleiding zijn om tegen den nu nog geldenden lagen „binnenlandschen” prijs goud uit de markt te nemen.

Welke conclusie kan nu getrokken worden uit het feit, dat door het zwevend blijven van den Gulden de duurzame verruiming van de geldmarkt, die zeker het gevolg zal zijn van devaluatie, voorloopig nog niet of in geringe mate zal optreden? Moet daarom op den korten duur met een relatief hooge geldrente worden gerekend? Want wanneer het aanbod op de geldmarkt voorloopig onveranderd zou blijven dan ware het denkbaar, dat door vergroting van de vraag de rente de tendens zou vertoonen om op te loopen.

Bij de stijgende koersen op de aandelenmarkt en de blijvend toenemende activiteit ter beurze zal de vraag naar beursleengeld de neiging tot toeneming vertoonen. Ook wat de commercieele credietgeving betreft zal er hier en daar een toeneming van de vraag te constateeren zijn, al wordt natuurlijk een belangrijk deel van de grootere bedrijfskapitaalbehoefte in verband met de prijsstijging opgevangen

door kapitaalacres uit hoofde van waardeestijging der voorraden. Tegenover deze factor, die voor de short-run inderdaad een opgaande tendens van de geldrente zou kunnen doen verwachten, staat het feit, dat vóór den val van den Gulden de rente hooger was dan de zuiver technische positie van de markt motiveerde.

In verband met de financieele situatie in Frankrijk deed reeds lang de vrees zich gelden, dat onze goudvoorraad weer onder druk zou komen te staan. Dat was de reden waarom particulier disconto bij een overvloedig voorziene geldmarkt, die gedwongen was rond 90 miljoen renteloos bij de centrale bank uit te zetten (ondanks het feit, dat de schatkist ook voortdurend 50 miljoen uit de markt hield als saldo bij De Nederlandsche Bank) toch relatief veel hooger bleef dan eenige jaren geleden, toen bij een wel iets ruimere, maar principieel toch niet veel afwijkende technische marktpositie disconto op een nominaal peil stond van ongeveer $\frac{1}{4}$ pCt. Nu de druk van angst voor goudonttrekkingen van de markt is weggenomen kan de rentekoers zich aanpassen aan de oogenblikkelijke verhouding van vraag en aanbod, zonder te behoeven anticipieeren op een belangrijke vermindering van het aanbod. Na de afgifte van rond 40 miljoen goud in de laatste dagen voor den jongsten monetairen maatregel is verdere goudafgifte niet te verwachten (hoewel theoretisch via het egalisatiefonds denkbaar) zoodat, wanneer de biljet-tencirculatie weer op het peil van voor de maandswisseling is teruggevallen, en de extra beleeningen en voorschotten-in-rekening, die de laatste weekstaat aantoonde, zijn terugbetaald, gerekend kan worden op een ter beschikking van de markt staand saldo van ongeveer 60 miljoen, ongeacht het saldo van het Rijk.

Ondanks de om bovengemelde redenen verwachte factoren van grootere geldvraag is het dan ook aan te nemen, dat de stijging van de geldrente, die zich in de eerste week van de nieuwe situatie heeft gemanifesteerd, wel weer ongedaan gemaakt wordt en de rente terugloopt tot het niveau van voor den guldenval en wellicht lager. Temeer omdat zeker te verwachten is, dat De Nederlandsche Bank een ruime voorziening van de geldmarkt in de hand zal werken, en wanneer deze door inschakeling van het egalisatiefonds wordt geremd desnoods overgegaan zal worden tot één van de bovengenoemde methodes om de operaties van het fonds zich op de geldmarkt te doen weerspiegelen.

Blijft nog de vraag of de rentekoersen nog beïnvloed zullen worden door externe factoren en geldverplaatsing naar het buitenland. Het is alleszins denkbaar, dat bij een wisselende Guldenkoers de activiteit van importeurs op de valutatermijnmarkt sterk zal toenemen. Gegeven ons importoverschot kan op deze markt een surplus aan vraag ontstaan, dat tot termijnagio's leidt, wat voor de banken aanleiding zou kunnen zijn tot rente-arbitrage. Dat de geldrente hier te lande onder druk daarvan zou oploopen is echter niet waarschijnlijk, omdat immers nog steeds het bekende gentlemen's agreement van kracht is, volgens hetwelk de banken deze operaties niet mogen ondernemen. Eveneens uit dezen hoofde is dus een opwaartsche druk op de geldkoersen niet te voorzien.

Alles bijeen genomen kan men op den duur zeer zeker een ruime geldmarkt verwachten, terwijl tijdelijk wellicht een toestand zal ontstaan, waarin die overvloed zich nog niet zal doen gelden, maar waarin toch ook geen hooge rentenoteeringen te wachten zijn.

C. A. Kl.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.**DE NIEUWE FRANSCH VALUTAWET.**

Dr. H. Weichmann te Parijs schrijft ons:

De door het kabinet Léon Blum op den voor Frankrijk thans zoo gedenkwaardigen 26sten September zoo onverwacht tot stand gebrachte devaluatie werd gedurende de daarop volgende dagen helaas niet met evenveel methode en planmatigheid in het voor haar slagen noodzakelijke economische en juridische kader gevoegd. Zoowel de opzet als de techniek van de nieuwe muntwet, zoowel de beraadslagingen in de beide Parlementen als op de bureaux deden een week lang vreezen, dat de devaluatie in Frankrijk wellicht niet met hetzelfde succes als in andere landen zou kunnen worden doorgevoerd, omdat niet-economische factoren het methodisch juist doorgevoerde experiment in gevaar dreigden te brengen. Niettemin zijn met het afhandelen van de wet de sociale en politieke spanningen, welke bijna een geheele week in tegenstelling met den toestand in Nederland en in Zwitserland het Fransche procédé in gevaar dreigden te brengen, verdwenen. Hierdoor is het mogelijk, de eerste balans voor het tweede experiment-Blum op te maken.

De nieuwe wet.

De wet inzake de aanpassing der valuta, zooals de regering haar devaluatievoorstel heeft betiteld, kan in drieën worden verdeeld:

1o. het technisch-monetaire gedeelte,
2o. een aan de besnoeiing van speculatieve winst gewijd hoofdstuk en

3o. het laatste gedeelte, hetwelk door den wetgever eenigszins vaag „speciale bepalingen” werd genoemd, dat echter in werkelijkheid het leiden van het devaluatie-experiment mogelijk maakt.

Het *technisch-monetaire gedeelte* behoeft niet nader te worden uiteengezet. Het bevat de vaststelling van de nieuwe goudpariteit van den Franc op een voorloopig glijdende basis, de instelling van een egalisatiefonds, de opschorting van het vrije goudverkeer en daarmee dus slechts die bepalingen, welke gewoonlijk met het devaluatieproces gepaard plegen te gaan. Dit deel van de wet werd dan ook door Kamer en Senaat zonder speciale moeilijkheden afgehandeld. De devaluatie was reeds door de verklaring van de Regeering tot stand gebracht. Haar codificatie in den tekst der wet was feitelijk slechts een kwestie van vorm.

De aan de *besnoeiing van speculatieve winst* gewijde bepalingen zijn een concessie aan de vijandige gezindheid van het volk ten aanzien van het devaluatie-experiment; zij kunnen echter in geenen deele als geschikte en gelukkige maatregelen worden gewaardeerd. Teneinde de hamsteraars van goud te treffen, is de Fransche Regeering in tegenstelling met de Zwitsersche en Nederlandsche Regeering tot een requisitie van goud overgegaan, op basis van de oude pariteit. Dit treft in werkelijkheid niet de hamsteraars, die reeds sedert lang naar het buitenland zijn getrokken, doch hoogstens een categorie kleine voorzichtige lieden of angstige ondernemers, die tot behoud van hun spaarpenningen, hun bedrijfskapitaal of ter verzekering van hun grondstofaankopen zekere metaalreserves hebben gevormd. De gevluchte kapitalen, de deviezenhamsteraars, de exporteurs, die hun vorderingen in het buitenland lieten staan, om zoo te zeggen de devaluatiedeskundigen, worden niet door de wet getroffen. Er mag daarom worden aangenomen, dat dit gedeelte van de wet door zijn klaarblijkelijke onrechtvaardigheid zeer spoedig ondoelmatig zal blijken en dat aan het egalisatiefonds dienengevolge slechts een zeer klein gedeelte van de in het land gebleven en zich in particulier bezit bevindende goudreserves zal toevloeien. Een niet veel gunstiger beoordeeling verdient de door de Regeering beaalde speciale belasting van 50 pCt. op de tusschen 21 en 26 September 1936 afgesloten winstgevende

termijntransacties. Deze maatregel beteekent, afgezien van de technische moeilijkheden bij zijn toepassing, gezien het hem eigen principe van terugwerkende kracht een inbreuk op de tot dusverre tenminste in de Westelijke democratieën hooggehouden rechtsbeginselen. Hij kan derhalve juist in de kapitaalcrachtige kringen nieuw wantrouwen tegen de Fransche Regeering doen ontstaan en zulks juist op een tijdstip, waarop voor het slagen van het experiment terugkeer van het vertrouwen onvermijdelijk is. Zoo bevat het tweede gedeelte van de wet in zijn streven om aan de psychologische moeilijkheden van de bevolking tegemoet te komen, juist de aanleiding tot psychologische moeilijkheden van anderen aard.

De *z.g. speciale bepalingen* waren het meest betwiste gedeelte van de wetgeving en de feitelijke oorzaak voor de parlementaire uiteenzettingen in Kamer en Senaat. Het oorspronkelijke wetsontwerp bevatte, onder invloed van de communistische wenschen, de invoering van een glijdende salarisschaal op basis van de indexcijfers. De doorvoering van deze bepaling strandde op den tegenstand van den Senaat en de Senaat heeft hiermede ongetwijfeld nuttig werk gedaan. Salarisaanpassing en vatuta-aanpassing, om zoo te zeggen gelijk te schakelen zou een bijna voor 100 pCt. mislukken van de devaluatiekansen hebben beteekend. In de huidige redactie is deze glijdende salarisschaal vervallen. De Regeering heeft daarentegen een verdere volmacht gekregen om onrechtvaardige prijsstijgingen te onderdrukken en de oorspronkelijk sociale gezichtspunten bleven slechts dien vorm behouden, dat ingeval van bovenmatige prijsstijgingen vóór 31 December 1936, loonaanpassingen door een scheidsrechterlijk proces na advies van den Nationaal Economischen Raad mogelijk zullen zijn. Daarmede werd de devaluatie een basis gegeven, welke, na de opgedane ervaringen, voorwaarde is voor een goeden afloop van het proces. Het blijft evenwel nog noodzakelijk, dat de Regeering, die juist na de eerste redactie van den tekst der wet geen methodisch plan had, absoluut meester blijft over de prijsbeweging. Zij heeft hiermede door de verlaging van de invoerrechten en de opheffing van verschillende contingenteringen reeds een veelbelovend begin gemaakt.

De nieuwe muntpositie.

De devaluatie werd in Frankrijk op een tijdstip doorgevoerd, waarop zijn goudvoorraad weliswaar sterk was verminderd, maar toch nog zeer groot was. Zuiver munttechnisch beschouwd, had de goudvoorraad ook een verdere handhaving van de valuta mogelijk gemaakt. Na de devaluatie is de munttechnische positie versterkt. Nauwkeurige cijfers kunnen nog niet worden vermeld zoolang de Bank van Frankrijk haar eerste balans na de devaluatie niet heeft gepubliceerd. Wel kan men een belangwekkende vergelijking maken tusschen de laatste balans van de Bank van Frankrijk vóór den datum van de devaluatie en haar eersten staat na de stabilisatie van 1928.

De eerste en laatste balans van den franc van Poincaré.
25.6.1928 25.9.1936 Verschil

Activa			
Goudvoorraad	28.934	50.111	+ 21.177
Buitenlandsche wissels ..	26.529	1.233	- 25.296
Totaal	55.463	51.344	- 4.119
Bons v. d. zelfst. amort.kas	5.930	5.639	- 291
Rentelooze voorschotten ..	3.200	3.200	-
Nieuwe voorschotten	-	13.833	+ 13.833
Conv. 18 Juni Art. 1, 2, 3	-	2.070	+ 2.070
Totaal	9.130	24.742	+ 15.612
Passiva			
Circulatie	58.772	83.749	+ 24.977
Rekening-courant	12.757	8.008	- 4.749
Totaal	71.529	91.757	+ 20.228
Dekkingspercentage	40,45%	54,42%	+ 13,97%

Hieruit blijkt dus, dat in 8 jaar de goud- en deviezenreserves met ongeveer Fr. 4 milliard zijn verminderd, de omvang van de voorschotten aan den staat

daarentegen met ongeveer Fr. 15 milliard is gestegen. De munttechnische situatie in 1936 komt dus overeen met den toestand in 1928. Door een verhoging van het dekkingspercentage met bijna 14 pCt. is deze iets gunstiger, anderzijds echter door een voortbestaande schuld van den staat en uit gebrek aan voldoende valutawinst tot dekking van de voorschotten niet zoo gezuiverd als in 1928. Daar de devaluatie-winst slechts Fr. 16 milliard bedraagt, waarvan 10 milliard in het egalisatiefonds wordt gestort, staat slechts Fr. 6 milliard voor dekking van de rekeningen van de schatkist ter beschikking.

De stand van de prijzen.

De voor het slagen van het experiment meest belangrijke vraag is de loop van het prijsniveau. In de debatten in de Kamer heeft de oppositie van de Regering reeds het argument naar voren gebracht, dat de devaluatie een mislukking moet zijn, omdat als gevolg van de voorafgegane reflatieperiode een bovenmatige verhoging van het prijsniveau heeft plaats gevonden. Het is derhalve bij de opstelling van een eerste balans voor de nieuwe economische periode, zooals wij in dit artikel hebben geprobeerd, tenslotte van speciaal belang, het uitgangspunt van de prijzen vast te stellen. Dit blijkt uit de volgende tabel:

De prijsstijging.

	Groothandels- prijzen		Landb. prod. 100/1930	Kleinhandels- prijzen		Landb. prod. 100/1930	Kosten van levens- onderh. te Parijs
	45 ar- tikelen 100=1913	126 ar- tikelen		13 ar- tikelen 100=1914	34 ar- tikelen		
1933	388	398	82,9	491	519	82,7	520
1934	366	376	78,2	481	491	78,0	516
1935	347	339	68,9	414	440	69,2	483
1936:							
Maart	379	376	74,9	446	452	73,9	486
April..	374	371	74,2	443	451	72,8	—
Mei ..	377	374	73,5	456	459	72,2	497
Juni ..	372	378	76,1	458	461	74,5	—
Juli ..	388	391	75,2	446	461	73,6	—
Aug. ..	395	401	74,4	460	477	73,7	—
Aug. 1935	343	330	64,4	397	420	65,4	469

Uit deze cijfers blijkt, dat de prijzen zich in de laatste maanden inderdaad eenigszins in opwaartsche richting hebben bewogen. Het is echter stellig niet gerechtvaardigd te beweren, dat de omvang hiervan reeds zoo hoog is opgevoerd, dat het gekozen devaluatie-percentage onvoldoende zou blijken.

Het nieuwe experiment staat dus objectief in een kader, waarin het bij beschouwing van de in andere landen opgedane ervaringen tot een gelukkig einde kan worden gebracht. Zooals in alle voorafgegane stadia, zullen echter ook in de nieuwe economische periode de algemeene omstandigheden tenslotte beslissend voor den afloop zijn.

DE VERDRIJVING DER ECONOMIE UIT DE DUITSCHHEID.

Het kostenvraagstuk bijzaak.

Dr. Felix Pinner schrijft ons:

Eenige weken geleden heeft Dr. Schacht bij zijn economische onderhandelingen te Parijs tot uitdrukking gebracht, dat Duitsland het heil van zijn huishouding niet ziet in de afsluiting van de buitenwereld, maar alleen in de algemeene activeering van den wereldhandel. Eenigen tijd later heeft de leider van de rijksgroep industrie, de staatssecretaris Trendelenburg, op de Leipziger Messe verklaard, dat Duitsland zichzelf niet zou kunnen verzorgen, maar onvoorwaardelijk op het ruilen van zijn voortbrengselen tegen de producten en grondstoffen der andere landen was aangewezen. Onmiddellijk na dit pronunciamento van de prominente leiders der Deutsche huishouding heeft Adolf Hitler op het partijcongres te Neurenberg een programma voor de verzeenlij-

king van de *grote Deutsche autarkie* verkondigd en tegelijkertijd medegedeeld dat hij het reeds aan de Deutsche huishouding en de Deutsche wetenschap in opdracht heeft gegeven. „In vier jaren tijds moet Duitsland geheel van het buitenland onafhankelijk zijn, wat alle stoffen betreft, welke op een of andere wijze door de Deutsche bekwaamheid, door onze chemische en machine-industrie, alsmede door onze mijnbouw zelf geleverd kunnen worden.” Geheel onafhankelijk en op een of andere wijze in het binnenland verkrijgbaar, wanneer dat niet de radicaalste autarkie is, wat zou dan wel autarkie zijn! Is dat echter zoo, hoe is het dan gesteld met de bovenbedoelde leiders der Deutsche economische politiek, wanneer Hitler dit met hun uitingen zoo lijnrecht in strijd zijnde autarkieprogramma met hun toestemming en hun voorkennis heeft geproclameerd, hoe is dan hun positie, wanneer de Rijkskanselier het zonder hun voorkennis en in zekeren zin achter hun rug besloten en geproclameerd zou hebben?

Echt autarkiedoel of tactiek?

Grillige improvisaties zijn Adolf Hitler nooit vreemd geweest; aan den anderen kant moet men ook bij Dr. Schacht op plotselinge wijzigingen in zijn meening zijn voorbereid. Maar in dit geval zou men er toch tot het bewijs van het tegendeel aan willen twijfelen, dat de politieke leider van het Deutsche Rijk zijn eersten economischen raadgever naar het hart heeft gesproken. Men kan ook niet gelooven, dat de Deutsche industrie eenige bevrediging over het nieuwe groote autarkieprogramma bespeurt, nadat reeds de financiering van de eerste, nog bescheiden vezelstoffenprojecten zoo aanzienlijken tegenstand in haar kringen had ontketend en zoo omvangrijke rijks-garanties noodzakelijk heeft gemaakt. De Minister van economische zaken en de industrie zullen ook reeds hun gemotiveerden twijfel in de praemisse van Hitler stellen, dat de tegenwoordige, voor betaling der „onvermijdelijke levensmiddelenimporten” noodzakelijke industriele export werkelijk gehandhaafd zou kunnen worden, wanneer Duitsland door de ontwikkeling van surrogatenindustrieën zijn grondstoffen- en fabrieksinvoer tot een minimum beperkt en zoo mogelijk het totaal van zijn exportdeviezen voor de dekking van zijn tekort aan levensmiddelen reserveert. Zoo geroutineerde kenners van den internationalen handel als Schacht en Trendelenburg zullen het veeleer met den door Hitler zoo geringschattend beoordeelde economen er over eens kunnen zijn, dat een beperking van de Deutsche industrie-importen met groote waarschijnlijkheid het tegenwoordige volume van de Deutsche exporten zou moeten verminderen en zeer belangrijke afnemerslanden, van welke Duitsland dan niet meer zou koopen, ook als kooper van Deutsche exportartikelen van zich zou vervreemden.

Hitler heeft in zijn proclamatie echter nog een verder argument voor de noodzakelijkheid der stichting van een groote Deutsche grondstoffenindustrie aangevoerd, een argument, dat van de groote zorg der leidende instanties in Duitsland voor de toekomstige ontwikkeling van de arbeidsmarkt getuigt en blijkens de toespelingen, die Schacht te Parijs maakte, reeds bij de invoering van den tweejarigen diensttijd een rol heeft gespeeld. De herbouw van een groote Deutsche grondstoffenindustrie, zoo meende Hitler, zal het bijkomstige voordeel hebben, dat „na het beëindigen der bewapening vrijkomende menschenmassa's in economisch opzicht nuttig bezig te houden.” De industrieën, waarop deze woorden in de eerste plaats betrekking kunnen hebben, namelijk de kolenen de drijfstoffenchemie alsmede de surrogatenindustrieën voor textielgoederen, zijn nu wel zeer kapitaal-intensief, maar zeer weinig arbeidsintensief. Zij vereischen een ruime mate van investeringen, maar zij *geven slechts betrekkelijk weinig menschen werk.* Het

aantal arbeiders dat in de producties van dezen aard tot dusver een onderkomen heeft gevonden, bedraagt slechts enkele tienduizenden. Zelfs bij een toekomstige grootscheepsche uitbreiding van de surrogaten-industrieën zal het in het gunstigste geval eenige honderdduizenden bedragen. Daar kan, zoo lang de bouw van de nieuwe industriele bedrijven duurt, nog ten hoogste een even groot aantal bouwvakarbeiders bij komen; maar er kan geen sprake van zijn, dat de bouw en het bedrijf van surrogatenindustrieën in staat is, de millioenen werk te geven, die na het eindigen der bewapening vrij zouden moeten komen.

Zijn al deze vraagstukken, waarvan ook de Duitse economische deskundigen zich rekenschap zullen geven, den heer Hitler duidelijk gemaakt, of zouden degenen gelijk hebben, die zich de oplossing van het raadsel veel eenvoudiger voorstellen? Misschien in den vorm, dat de steeds toenemende nooden van de Duitse levensmiddelenvoorziening den Rijkskanselier het concept der toekomstige reserveering der exportdeviezen voor de dekking van het landbouwdeficit in de hand hebben gedrukt, om het op karig rantsoen gezette volk althans een straal hoop op een toekomstige verbetering der levensmiddelenvoorziening te laten? Nog andere beoordeelaren zijn van meening, dat de verkondiging van het groote autarkieprogramma slechts zooiets als een intimidatie van het buitenland zou zijn, met de bijkomstige gedachte, zich het niet-verwezenlijken van dit programma tegen bepaalde concessies, zooals credieten, schuldafschrijvingen, toegenomen leveranties uit Duitschland of koloniën te laten afkopen.

Koloniën en deviezenmarkt.

Wat in het bijzonder het *koloniale vraagstuk* betreft, op dit gebied is Schacht het stellig met Hitler eens. De economische leider heeft dezen eisch zelfs reeds gesteld op een tijdstip, waarop hij den politieken leider nog onbelangrijk voorkwam.

Gelijk men weet, is het opnieuw verkrijgen van koloniën voor Duitschland vooral een quaestie van prestige en eer. In economisch opzicht hebben de getallen het bewijs geleverd, dat de vroegere Duitse koloniën slechts zeer geringe deelen van de Duitse behoefte aan grondstoffen en levensmiddelen hebben gedekt. Zeker kan de voortbrenging van vele producten, zooals olievruchten, rubber, hennep, cacao, enz. door geforceerde uitbreiding geleidelijk worden vergroot. Dat is een quaestie van de kosten en in dit opzicht is de stand van zaken bij de koloniën precies zooals bij de surrogatenindustrieën. Men meent de oplossing hierin te zien, dat men hetgeen men, indien men in het bezit was van voldoende deviezen, elders veel goedkooper zou kunnen kopen, met een veel grootere uitgave van productiekosten en bovendien nog met een aanzienlijke aanwending van investeringskapitaal in het binnenland of in eigen koloniën vervaardigt en waant zich reeds gered, wanneer men daarbij de deviezenmarkt vermijdt. Maar de deviezenmarkt is slechts een ingeschakeld element. Tenslotte

moeten praestaties nationaal zoowel als internationaal met tegenpraestaties worden betaald, en een land, dat ter overbrugging van acute moeilijkheden besluit, praestaties en producten van mindere kwaliteit — bovendien nog met een overmatige betaling van kosten — zelf voort te brengen, verliest daardoor op den duur de mogelijkheid, zijn productie-energieën op de voortbrenging van betere praestaties te concentreren, met de economische voortbrenging en toepassing waarvan het de inferieure praestaties belangrijk voordeliger zou kunnen verwisselen. Maar hetgeen de economische wetenschap van Ricardo af als het principe der comparatieve kosten heeft gedoceerd en overtuigend gemotiveerd, is voor de nieuwe Duitse economische opvattingen een suspect en vreemd gebied worden. *Op niets komt het haar in het algemeen minder aan dan op kosten*, en dat is begrijpelijk bij een economische politiek, die het huishouden meer en meer van de economie ontdoet en ook voor de huishouding als eenig leidend doel de politieke oriëntatie voorschrijft.

Elasticiteit of onzichtbaarmaken van de moeilijkheden?

Bij dit alles is het verwonderlijk, met welke elasticiteit de Duitse huishouding in de moeilijke positie, waarin zij door de onverschilligheid van den staat ten opzichte van de economisch gezonde verhouding tusschen uitgaven en opbrengst, risico en kans gebracht is, nog steeds het binnendringen van de on-economie tegenstand biedt en de haar opgelegde verzorgingsproblemen oplost. De praestatie, die zij tot dusver heeft volbracht, is in ieder geval veel indrukwekkender dan die, welke in het raam van de veel geroemde agrarische marktordeningspolitiek van Darré valt te vermelden. Immers, Hitler moest in zijn Neurenbergsche proclamatie de voor zijn vriend Darré blamabele erkeren doen, dat het met het fundamentele principe van Darré betreffende de na te streven voedingsvrijheid eigenlijk niets gedaan is en „dat de uitbreiding der Duitse productie op andere gebieden zou moeten plaats vinden, daar een productietoename van den Duitschen landbouw slechts in zeer beperkten omvang mogelijk zou zijn.”

Degeen echter, die alleen uit de Duitse pers of een kort bezoek aan Berlijn gedurende de Olympiade zijn inlichtingen put, zal niet altijd in de gelegenheid zijn, werkelijk te beslissen, wat op het gebied van de industrie evenals op dat van de agrarische voorziening slechts *tijdelijk onzichtbaar maken van de moeilijkheden* is en wat werkelijke elasticiteit in de aanpassing aan de veranderde omstandigheden. Dat men bij den plotselingen en sporadischen rijkdom aan eieren, vet en vleesch gedurende de Olympiade slechts met het onzichtbaar maken van het chronische voorzieningsgebrek had te maken, weet in Duitschland en in het buitenland bijna iedereen. Indien daar elasticiteit bestond, berustte zij uitsluitend bij de koopkrachtige kringen der bevolking, die de goede

(Zie vervolg pag. 732.)

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	27 Sept./3 Oct. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	27 Sept./3 Oct. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	30.716	749.633	716.452	—	8.311	14.876	757.944	731.328
Rogge	9.193	196.956	169.168	—	1.976	701	198.932	169.869
Boekweit	64	19.838	15.759	—	350	—	20.188	15.759
Maïs	21.937	562.912	611.407	3.074	116.976	94.476	679.888	705.883
Gerst	9.735	232.317	234.589	715	14.295	23.523	248.612	258.112
Haver	1.631	74.045	115.478	—	1.175	1.660	75.220	117.138
Lijnzaad	6.285	195.589	140.472	—	145.016	276.087	340.605	416.559
Lijnkoek	40	37.857	37.280	—	375	—	38.232	37.280
Tarwemeel	582	27.987	14.577	75	7.296	4.424	35.283	19.001
Andere meelsoorten	1.030	25.747	23.414	—	1.101	2.473	26.848	25.887

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wissels. 3 7 Juli '36	Lissabon 4 5 Mei '36
Bk. (Bel. Binn. Eff. 3 7 Juli '36	Londen 2 30 Juni '32
(Vrsch. in R.C. 3 7 Juli '36	Madrid 5 9 Juli '35
Athene 7 14 Oct. '33	N.-York F.R.B. 1 1 Feb. '34
Batavia 4 1 Juli '35	Oslo 3 22 Mei '33
Belgrado 5 1 Febr. '35	Parijs 3 1 Oct. '36
Berlijn 4 22 Sept. '32	Praag 3 1 Jan. '36
Boekarest 4 15 Dec. '34	Pretoria 3 15 Mei '33
Brussel 2 16 Mei '35	Rome 4 18 Mei '36
Boedapest 4 28 Aug. '35	Stockholm .. 2 1 Dec. '33
Calcutta 3 28 Nov. '35	Tokio 3.285 7 Apr. '36
Dantzig 5 21 Oct. '35	Weenen 3 10 Juli '35
Helsingfors 4 3 Dec. '34	Warschau ... 5 26 Oct. '33
Kopenhagen 3 22 Aug. '35	Zwits. Nat. Bk. 2 8 Sept. '36

OPEN MARKT.

	1936				1935	1934	1914
	3 Oct.	28 Sept./3 Oct.	21/26 Sept.	14/19 Sept.	30 Sept./5 Oct.	1/6 Oct.	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc.	2	1 1/2-2	1 3/16-9/8	1 3/16-1/4	5 3/8-6	1 1/2-7/16	3 1/8-3/16
Prolong.	2 3/4	1 3/4-2 1/4	1 1/4-2	1 1/4	6-1 1/4	1	2 1/4-3/4
Londen Daggeld...	1/2-1	1 1/2-1	1 1/2-1	1 1/2-1	1 1/2-1	1 1/2-1	1 1/2-2
Partic. disc.	9/16	1 1/32-19/32	1 1/8-9/16	1 1/8-9/16	5/8-1 1/16	1 1/2-7/8	4 1/4-3/4
Berlijn Daggeld...	3 1/2-3 3/8	3-5/8	2 1/4-3 1/4	2 3/4-3 1/4	3 1/8-1 1/2	4-5 1/2	-
Maandgeld	2 3/4-3	2 3/4-3	2 1/2-3	2 3/4-3	3-1 1/2	4 1/2-6	-
Part. disc.	3	3	3	3	3 1/8	3 1/8	2 1/8-1 1/2
Warenw...	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/2	4-1/2	-
New York Daggeld 1)	1	1	1	1	1/4	1	1 3/4-2 1/2
Partic. disc.	1/4	1/4	1/4	1/4	5/16	3/8	-

1) Koers van 2 Oct. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
29 Sept. 1936	1.79 1/2	8.91	70.—	9.40	30.37 1/2	100 1/16
30 " 1936	1.82 1/2	9.02	70.50	9.35	30.87 1/2	100 3/8
1 Oct. 1936	1.82 1/2	9.03 1/2	73.—	9.00	30.80	100 3/8
2 " 1936	1.85 1/4	9.16	74.75	8.67 1/2	31.37 1/2	100 3/8
3 " 1936	1.89	9.28	75.50	8.90	32.—	100 3/8
5 " 1936	1.90	9.34 1/2	75.75	8.90	31.90	100 3/8
Laagste d.w. 1)	1.78 1/2	8.84	68.—	8.60	30.—	100 3/8
Hoogste d.w. 1)	1.90	9.34 1/2	76.—	9.75	32.—	100 3/8
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
29 Sept. 1936	42.—	—	—	—	—	—
30 " 1936	42.12 1/2	—	7.30	—	—	—
1 Oct. 1936	42.25	—	7.75	—	—	—
2 " 1936	42.90	—	—	—	—	—
3 " 1936	42.60	—	—	—	—	—
5 " 1936	43.80	—	—	—	—	—
Laagste d.w. 1)	41.—	—	7.—	—	—	—
Hoogste d.w. 1)	44.—	35.—	8.—	1.45	14.50	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
29 Sept. 1936	4.95 1/16	5.55	39,70	58,05
30 " 1936	4.94 3/16	4,95	40,—	55,—
1 Oct. 1936	4.93 3/16	4,80	40,15	54,18
2 " 1936	4.93 3/16	4.66 3/8	40,21	53,42
3 " 1936	4.93 1/8	4.67 1/4	40,25	53,12
5 " 1936	4.91 1/8	4.67 1/8	40,22 1/2	52,55
7 Oct. 1935	4.90 3/8	6,59	40,25	67,56
Muntpariteit ..	4,86	3,90 3/8	23.81 1/4	40 1/16

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	19 Sept. 1936	25 Sept. 1936	28 Sept. Laagste	3 Oct. '36 Hoogste	3 Oct. 1936
Alexandrië ..	Piastr. p. £	97 1/2	97 1/2	97 3/8	97 3/8	97 1/2
Athene	Dr. p. £	532	531	520	555	547 1/2
Bangkok ..	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8
Budapest 1)	Pen. p. £	27	27	25 1/2	27 1/2	26 3/8
Buenos Aires 1)	p. peso p. £	17.75	17.77 1/2	17.40	17.85	17.62 1/2
Calcutta	Sh. p. rup.	1/6 1/2	1/6 3/8	1/6 3/8	1/6 3/8	1/6 1/2
Constantin ..	Piastr. p. £	630	634	620	634	620
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 2 1/2	1/2 3/8	1/2 3/8	1/3	1/2 3/8
Kobe	Sh. p. yen	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2
Lissabon	Escu. p. £	110 3/16	110 3/16	110	110 3/8	110 1/8
Mexico	\$ per £	18.40	18.40	17.60	18.60	18.10
Montevideo 1)	d. per £	25 3/4	25 3/4	26	26 1/2	26 1/2
Montreal ..	\$ per £	5.06	5.03 1/2	4.92 1/2	4.96 1/2	4.92 1/2
Riód. Janeiro	d. per Mil.	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/2
Shanghai ..	Sh. p. \$	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2
Singapore ..	id. p. \$	2/4 1/2	2/4 1/2	2/4 1/2	2/4 1/2	2/4 1/2
Valparaiso 1)	\$ per £	131 1/2	131 1/2	131 1/2	131 1/2	131 1/2
Warschau ..	Zl. p. £	26 1/2	26 1/2	25 1/2	27 1/2	26 1/2

1) Offic. not. 11 Sept. 17; 25 Sept. 16 1/8; 29 Sept. 16 1/8. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 2 Sept. 17.00. 3) Offic. not. 10 Sept. 38 1/2; 25 Sept. 38 1/8. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste "export" notering.

ZILVERPRIJS

	Londen 1)	N.York 2)		Londen
29 Sept. 1936 ..	19 1/16	44 3/4	29 Sept. 1936 ..	140/7
30 " 1936 ..	19 1/8	44 3/4	30 " 1936 ..	140/2
1 Oct. 1936 ..	19 1/16	44 3/4	1 Oct. 1936 ..	140 5/8
2 " 1936 ..	19 1/16	44 3/4	2 " 1936 ..	141/-
3 " 1936 ..	20 1/16	—	3 " 1936 ..	141/-
5 " 1936 ..	20 1/16	44 3/4	5 " 1936 ..	141/0 1/2
7 Oct. 1935 ..	29 1/2	65 3/8	7 Oct. 1935 ..	142/-
27 Juli 1914 ..	24 1/16	59	27 Juli 1914 ..	84/10 3/4

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$ c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen.	23 Sept. 1936	30 Sept. 1936
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 60.584.262,98	f 37.156.502,70
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ultimo Augustus 1936 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	" 3.352.418,64	" 2.087.281,69
Voorschotten aan Ned.-Indië	" 3.548.276,89	" 3.548.276,89
Idem aan Suriname	" 89.057.799,88	" 85.157.550,92
Kasvord.weg. creditverst. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand ..	" 12.529.209,—	" 12.740.487,39
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabele Vord. op andere Staatsbedrijven 1) ..	" 116.789.139,69	" 117.065.626,95
Verstr. ten laste der Rijksbegr. kasgeldleeningen aan gemeenten (saldo) ..	" 39.854.735,36	" 33.133.646,16
	" 1.687.791,43	" 1.857.792,49
	" 29.028.798,82	" 28.863.589,13

Verplichtingen

Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt Schatkistbiljetten in omloop	f 440.325.000,—	f 440.310.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 85.740.000,—	" 85.740.000,—
Zilverbons in omloop	" 1.164.747,50	" 1.163.844,50
Schuld op ultimo Augustus 1936 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting ..	" 915.393,06	" 908.338,28
Schuld aan Curaçao 1)	" 198.871,22	" 421.453,75
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) ..	" 69.522.561,88	" 58.956.271,40
Id. a. h. andere Staatsbedrijven 1)	" 1.500.000,—	" 1.500.000,—
Id. a. h. diverse instellingen 1)	" 106.596.125,02	" 106.081.521,92
1) In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist.		

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: 1)	26 Sept. 1936	3 Oct. 1936
Saldo Javasche Bank	f 924.000,—	f 604.000,—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	" 58.000,—	" 462.000,—
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	" 84.513.000,—	" 96.671.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 4.250.000,—	" 4.250.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	" 2.000.000,—	" 2.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds.	" 1.264.000,—	" 1.414.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	" 1.008.000,—	" 802.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ..	" 850.000,—	" 790.000,—
Voorschot van de Javasche Bank ...	" —	" —
1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas op 19 Sept. 1936	f 49.781.000,—	

SURINAAMSCH BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. rekeningen 1)
5 Sept. 1936 ..	720	1.168	517	637	1.430
29 Aug. 1936 ..	720	1.183	454	641	1.445
22 " 1936 ..	731	992	474	637	1.434
15 " 1936 ..	732	1.088	500	632	1.435
8 " 1936 ..	732	1.179	530	631	1.450
1 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

1) Sluftp. der activa.

gelegenheid ten deele voor uitgebreide hamsteraankopen gebruiken. Op het gebied der industriele voorziening heeft zich den laatsten tijd een zeer gevoelig gebrek aan goede rubberartikelen voorgedaan, dat er reeds toe heeft geleid, dat een fabriek gelijk de Continental Caoutchouc Gesellschaft verscheidene dagen per week moest staken. Ook leer is bijzonder schaarsch geworden. Beide tekorten hebben op de uitvoering van de voor binnenlandsch gebruik bestemde automobielen reeds zeer kwaliteitsverminderend gewerkt, terwijl voor de exportwagens — en daarin schuilt weer een bewijs van de geringe schatting van het kostenprobleem in Duitschland — ondanks de door de uitvoerprijs sterk verlaagde exportprijzen de onzichtbaarmaking der grondstoffenmoeilijkheden tot propagandistische wet is gemaakt. Op het gebied der textielvoorziening hebben de reeds lang gevreesde kwaliteitsverminderingen daarentegen nog niet den verwachten omvang aangenomen en in de civiele metaalwarenvorsing is de vervanging van vreemde door inheemsche grondstoffen tot dusver eenigszins grillig verlopen.

De grootste elasticiteit heeft de Deutsche industriele huishouding intusschen tot dusver op het prijsgebied vertoond. Dat ligt ten deele aan de invloeden van de kostendegressie bij toenemenden omzet, die in een, in vergelijking met de ervaringen van vroegere conjuncturen, buitengewoon grooten omvang in dienst zijn gesteld van het laag houden der prijzen. Maximumprijzen en dergelijke prijscontrole plegen ten opzichte van inflatorische prijsopdriving op den duur niet veel uit te richten, maar zij zijn misschien nooit — ook niet onder den invloed van de militaire controlepolitiek in den tijd der oorlogshuishouding — zoo betrekkelijk sterk actief geweest als in het tegenwoordige Duitschland. Men is er echter in wijde kringen van het Deutsche ondernemerschap van over-

zakelijke verminderd en in het bijzonder de distributeurwinst voor levensmiddelenhandelaren moest tot een minimum worden teruggebracht, om de zeer krachtige stijging der agrarische producentenprijzen niet in volle hoogte voor het consumeerende (of uit gebrek aan goederen in de consumptie gehinderde) publiek zichtbaar te maken. De vermindering der tusschenhandelaarswinsten blijft ook geenszins beperkt tot de kleine en middelmatige bedrijven, tot de slaggers, schoenmakers en eierhandelaren, van wie thans wordt verondersteld, dat zij er met een distributiewinst van 1 Pfennig per ei kunnen komen, maar zij perst ook van de zijde van den prijs- en belastingdruk de winstmarges van de industrie meer en meer ineen. Nadat door de kapitaalaccumulatiewet en de opschorting van alle emissies de kapitaalmarktfinanciering der industrie zoo goed als onmogelijk is gemaakt, werd onlangs door de verhooging van de Körperschaftssteuer ook de zelfstandige financiering ten zeerste bemoeilijkt. „Wij, Deutsche ondernemers, hebben van onze bedrijven”, zoo drukte onlangs een industrieel het in een gesprek uit, „weliswaar nog het formeele eigendomsrecht en de verantwoordelijkheid. Hetgeen ons aan kans en werkelijke beschikingsvrijheid is overgebleven, rechtvaardigt echter ternauwernood nog den naam „particuliere ondernemer”.

Bij deze nog slechts in geringe mate eenzijdig naar de kosten en anderzijds naar de behoeften van de particulier-economische kapitaalvorming georiënteerde wijze der economische leiding is het onvermijdelijk, dat de sector, waarin zich nog particulier initiatief kan ontplooiën, voortdurend kleiner wordt en de sector van het staatsinitiatief evenzeer voortvrig, dat ook dit uiterlijke succes sterk ten koste van de particuliere economie is bereikt. De handelswinsten zijn op vele gebieden tot beneden het nood-

STATISTISCH OVERZICHT

	GRANEN EN ZADEN										TUINBOUWARTIKELEN					VLEESCH				
	TARWE Manitoba loco Rotterdam/ Amsterdam per 100 kg. 1)		ROGGE 74 kg Bahia Blanca loco R'dam/A'dam per 100 kg. 2)		MAIS La Plata loco R'dam/A'dam per 2000 kg.		GERST 64/65 kg La Plata loco Rotterdam/A'dam per 2000 kg. 4)		LIJNZAAD La Plata loco R'dam/A'dam per 1960 kg.		DRUIVEN Black Alicante per kg Westland		TOMATEN A per 100 kg Westland		BLOEM- KOOL 1e soort p. 100 st. Groote- broek 5)		RUND- VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam	VARKENS- VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam		
1925	f 17,20	% 100,0	f 13,07 ⁵	% 100,0	f 231,50	% 100,0	f 236,00	% 100,0	f 462,50	% 100,0	f 0,80 ⁶	% 100,0	f 20,— ⁶	% 100,0	f 14,80 ⁶	% 100,0	f 93,— ⁶	% 100,—	f 77,50 ⁶	% 100,—
Jan. 1936	5,45	31,7	3,52 ⁵	27,0	56,00	24,2	63,50	27,0	153,50	33,1	—	—	—	—	—	—	44,—	47,3	50,87 ⁶	65,—
Febr. "	5,2 ⁵	30,4	3,40	26,0	55,25	23,9	64,50	27,3	152,50	33,0	—	—	—	—	—	—	43,77 ⁶	47,1	48,25	62,—
Maart "	5,22 ⁵	30,4	3,50	26,8	59,50	25,7	69,75	29,6	150,00	32,4	—	—	—	—	—	—	45,75	49,2	46,57 ⁶	60,—
April "	5,17	30,1	3,45	26,4	64,00	27,6	70,00	29,7	147,25	31,8	—	—	—	—	—	—	48,50	52,1	45,37 ⁶	58,—
Mei "	5,12 ⁵	29,8	3,7 ⁵	26,6	63,75	27,5	72,25	30,6	147,75	31,9	—	—	—	—	—	—	51,60	55,5	44,30	57,—
Juni "	5,05	29,4	3,45	26,4	66,00	28,5	71,50	30,3	154,00	33,3	—	—	—	—	—	—	54,15	58,2	46,25	57,—
Juli "	5,62 ⁵	32,7	3,65	27,9	71,75	31,0	74,75	31,7	162,50	35,1	—	—	7,47	37,4	—	—	57,35	61,7	47,75	61,—
Aug. "	6,35	36,9	4,02 ⁵	30,8	84,00	36,3	88,00	37,3	170,00	36,8	0,48	60,0	4,23	21,2	—	—	60,40	64,9	50,20	64,—
Sept. "	6,50	37,8	4,40	33,7	85,00	36,7	88,00	37,3	166,75	36,1	0,25	31,3	3,20	16,0	6,05	40,9	61,05	65,6	51,87 ⁶	66,—
28 " "	6,90 ⁷	40,1	4,80 ⁷	36,7	83,00 ⁷	35,9	90,50 ⁷	38,3	168,00 ⁷	36,3	0,24	30,0	3,42	17,1	4,46	30,1	58,90 ⁷	63,3	51,50 ⁷	66,—
5 Oct. "	8,75	50,9	5,85	44,7	98,50	42,5	113,50	48,1	203,50	44,0	—	—	—	—	—	—	62,— ⁸	66,7	54,— ⁸	69,—

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 19 Sept. 1932 No. 3. Van 19 Sept. '32 tot 24 Juli '33 62/63 kg Z.-Russ. Van 24 Juli '33—7 Oct. '35 64/65 kg La Plata. Van 7 Oct. '35—18 Mei '36 62/63

Vervolg STATISTISCH OVERZICHT

	MINERALEN						TEXTIELGOEDEREN						DIVERSEN							
	STEENKOLEN Westfaalsche/ Hollandsche bunkerolen, ongezeefd f.o.b. R'dam/A'dam per 1000 kg.		PETROLEUM Mid. Contin. Crude 33 t/m 33,90 Bé s. g. per barrel		BENZINE Gulf exp. 64/66 ⁹ cts. per U.S. gallon		KATOEN			WOL gekamde Australische, Merino, 64's Av. loco Bradford per lb.		WOL gekamde Australische, Crossbred Colonial Carded, 50's Av. loco Bradford per lb.		KOE- HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pnd.	KALK- SALPETER Gld. per 100 kg netto					
1925	f 10,80	% 100,0	f 4,16 ⁵	% 100,0	cts. 36,85	% 100,0	cts. 57,7	% 100,0	cts. 147,5	% 100,0	cts. 47,1	% 100,0	cts. 277,2	% 100,0	cts. 148,7	% 100,0	f 34,70	% 100,0	f 12,—	% 100,—
Jan. 1936	6,15	56,9	1,52 ⁵	36,6	8,41	22,8	17,5	30,3	29,3	19,9	14,7	31,1	97,0	35,0	45,4	30,5	15,—	43,2	5,80	48,—
Febr. "	6,15	56,9	1,51	36,3	8,56	23,2	16,9	29,2	27,7	18,8	13,8	29,3	97,0	35,0	46,6	31,4	15,—	43,2	5,85	48,—
Maart "	6,15	56,9	1,52 ⁵	36,6	8,61	23,4	16,7	29,0	28,1	19,0	14,1	29,8	99,5	35,9	47,9	32,2	14,25	41,1	5,90	49,—
April "	6,20	57,4	1,52 ⁵	36,6	8,51	23,1	17,1	29,7	27,6	18,7	13,8	29,2	99,5	35,9	47,9	32,2	14,—	40,3	5,95	49,—
Mei "	6,25	57,9	1,52 ⁵	36,6	8,51	23,1	17,1	29,7	27,3	18,5	13,5	28,6	100,8	36,4	47,9	32,2	13,75	39,6	6,—	50,—
Juni "	6,30	58,3	1,52 ⁵	36,6	8,33	22,6	17,6	30,5	27,4	18,6	16,8	35,7	97,0	35,0	46,6	31,4	13,—	37,5	6,—	50,—
Juli "	6,25	57,9	1,52 ⁵	36,6	8,06	21,9	19,3	33,5	31,4	21,3	18,1	38,5	97,0	35,0	46,6	31,4	13,—	37,5	6,—	50,—
Aug. "	6,30	58,3	1,52 ⁵	36,6	7,94	21,5	17,9	31,0	33,3	22,5	17,2	36,6	99,5	35,9	46,6	31,4	13,50	38,9	5,25	43,—
Sept. "	6,35	58,8	1,54	36,9	7,81	21,2	18,0	31,2	32,3	21,9	17,8	37,8	99,5	35,9	49,1	33,1	14,50	41,8	5,35	44,—
28 " "	6,35 ¹⁾	58,8	1,55	37,2	7,64 ¹⁾	20,7	18,6	32,3	33,8 ²⁾	26,3	21,9 ³⁾	46,5	99,5 ⁴⁾	35,9	50,4 ⁴⁾	33,9	15,—	43,2	5,35	44,—
5 Oct. "	7,90	73,1	1,97 ⁵	47,4	10,40 ⁵⁾	28,2	23,7	41,1	—	—	—	—	118,5 ⁵⁾	40,5	60,2 ⁵⁾	40,5	—	—	5,40	45,—

1) 26 Sept. 2) 30 Sept. 3) 24 Sept. 4) 1 Oct. 5) 22 Sept. 6) 17 Sept. 7) Indexcijfers op goudbasis resp. 36,5 en 28,9. 8) Deze cijfers zijn niet in het maandgemiddelde van Sept. opgenomen.

durend toeneemt. Want het kapitaal, dat de Staat aan de huishouding onttrekt, de middelen der kunstmatige creditcreatie, die hij daarenboven in grooten stijl in toepassing brengt, worden met ijzeren dwang aan de financieringsdoeleinden van den Staat dienstbaar gemaakt. Hetzelfde geschiedt met de penningen van de kleine spaarders, en al dit geld vloeit uit de productieve sfeer der naar de kosten georiënteerde particuliere economie naar de niet-productieve der wapenning, waarbij het kostenvraagstuk altijd bijzaak is. Nu heeft Hitler verklaard, dat dit spel, wanneer het eenmaal geëindigd zal zijn door de kapitaaloverbrenging naar de eveneens slechts zeer beperkt productieve surrogatenindustrieën zal worden voortgezet. Daar aan den anderen kant ook de loonen der arbeiders aan spaar- en koopkracht voortdurend meer afnemen, komt men tot de slotsom: Het systeem, dat op het oogenblik in Duitschland wordt toegepast, is er niet een, waarbij de ondernemers de arbeiders uitsluiten, ook niet, gelijk thans in Frankrijk, een, waarbij de arbeiders de ondernemers dreigen uit te buiten, maar de staat in zijn omnipotentie en zijn totaliteits-eisch buit beiden, zowel ondernemers als arbeiders uit.

Kan en zal zulk in den grootsten omvang toegepast systeem ooit nog den weg naar het vrije kapitalisme terugvinden? De in Duitschland heerschende kringen zullen waarschijnlijk zelf deze vraag met neen beantwoorden en daar nog een voordeel in zien. Daarboven echter verheft zich de vraag, of zulk een systeem, met de verlaging van den levensstandaard, die het noodzakelijk tot gevolg heeft, werkelijk in de gelegenheid zal zijn, de door Adolf Hitler te Neurenberg als nationaal-socialistisch doel geproclameerde „opvoering der natuurlijke vruchtbaarheid der natie” te bereiken.

AANTEKENINGEN.

Statistiek van groothandelsprijzen.

Na het loslaten van den gouden standaard in Engeland en ook na de devaluatie van den Dollar hebben wij de in £ en \$ luidende noteringen in onze Statistiek herleid op goudbasis. Hierdoor werd een vergelijkbaarheid met den Gulden verkregen, hetgeen noodzakelijk was voor de samenstelling van de indexcijfers van grondstoffen en koloniale producten.

Nu ook de Gulden van het goud is losgemaakt heeft een verdere herleiding op goudbasis geen zin meer. De Commissie van redactie heeft daarom besloten, alles voorloopig op guldens te herleiden, ook de vroegere £ en \$ noteringen, zoodat van de prijzen te Londen en New-York thans de tegenwaarde in guldens, berekend telkenmale tegen den wisselkoers van den dag, wordt gegeven. Binnenkort zal de Commissie van redactie nader haar standpunt bepalen en de prijsstatistiek, daarbij rekening houdende met mogelijke opmerkingen van lezers, in overeenstemming brengen met nieuwe verhoudingen en behoeften.

ONTVANGEN BOEKEN.

Inleiding tot de economie door J. Mol. (Bandoeng 1935; N.V. v/h A. C. Nix & Co.)

Dit boekje wil niet anders dan, zooals de titel aanduidt, een inleiding zijn tot de economie voor zelfstudie en onderwijs en is vooral ook voor hen bedoeld, die uit den aard hunner werkzaamheden de grondbeginselen van de economie niet kunnen missen.

Bulgariens Aussenhandel door S. Zuckermann. (Berlijn 1936; Zuckermann's Graphische Wirtschaftsdienst. Prijs R.M. 10.—).

Grafische voorstellingen van 1909—1913 en 1921—1935. met een toelichting.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN¹⁾ (De volledige statistiek werd het laatst opgenomen in E.-S. B. van 30 September j.l.)

	ZUIVEL EN EIERN								METALEN														
	BOTER per kg Leeuwarder Comm. Noteering	BOTER p. kg Heffing Crisis Zuivel-Centr.	KAAS Edammer Alkmaar Fabrieks-kaas kl. m/merk per 50 kg.	EIERN Gem. not. Eiermijn Roermond p. 100 st.	KOPER Standaard Locoprijzen Londen per Eng. ton	LOOD Locoprijzen Londen per Eng. ton	TIN Locoprijzen Londen per Eng. ton	IJZER Cleveland Foundry No. 3 f.o.b. Middlesb. per Eng. ton	GIETERIJ-IJZER (Lux III) p. Eng. t. f.o.b. Antwerpen	ZINK Locoprijzen Londen per Eng. ton	GOUD cash Londen per ounce fine	ZILVER cash Londen per Standard Ounce											
1925	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	cts.	%	cts.	%	
Jan.'36	0,57	24,7	0,95	16,80	30,0	4,04	44,0	252,00	33,5	112,50	25,5	1516,50	48,0	24,75	56,2	20,25	50,0	106,25	24,3	51,75	100,0	60,50	37,4
Feb.	0,61	26,4	0,92	17,37	31,0	3,37	36,8	256,25	34,1	116,75	26,5	1493,50	47,1	24,75	56,2	20,25	50,0	111,00	25,4	51,75	100,0	59,50	36,8
Mrt.	0,46	19,9	1,04	17,70	31,6	2,69	29,3	261,75	34,8	123,75	27,3	1544,25	48,7	24,75	56,2	20,25	50,0	116,75	26,7	51,75	100,0	59,50	36,8
Apr.	0,44	19,0	1,02	16,82	30,0	2,49	27,1	269,50	35,9	117,25	26,6	1522,75	48,1	24,75	56,2	20,25	50,0	110,75	25,3	51,75	100,0	61,00	37,7
Mei	0,47	20,3	0,99	18,75	33,5	2,52	27,0	270,25	36,0	114,75	26,0	1495,50	47,2	25,00	56,8	20,25	50,0	108,00	24,7	51,75	100,0	62,25	38,5
Juni	0,57	24,7	0,81	20,20	36,1	2,69	29,3	268,50	35,8	110,50	25,1	1358,25	42,9	25,00	56,8	20,25	50,0	105,50	24,1	51,75	100,0	60,75	37,5
Juli	0,60	26,0	0,81	19,35	34,6	2,91	31,7	275,25	36,6	117,75	26,7	1382,—	43,6	27,00	61,0	20,25	50,0	101,00	23,1	51,75	100,0	60,50	37,4
Aug.	0,62	26,8	0,80	17,87	31,9	3,31	36,1	282,50	37,6	123,75	28,1	1358,75	42,9	27,00	61,0	20,25	50,0	101,00	23,1	51,75	100,0	59,75	37,0
Sep.	0,58	25,1	0,79	16,25	29,0	3,63	39,5	289,75	38,6	134,50	30,5	1459,00	46,0	27,25	61,6	20,25	50,0	104,25	23,8	51,75	100,0	60,75	37,5
"	0,53 ⁹⁾	22,9	0,75	15,50 ⁷⁾	27,7	4,15 [*]	45,2	285,7 ⁷⁾	38,1	130,50 ⁷⁾	29,6	1452,00 ⁷⁾	45,8	26,25 ⁷⁾	59,6	20,25 ⁷⁾	50,0	102,50 ⁷⁾	23,4	51,75 ⁷⁾	100,0	60,75 ⁷⁾	37,5
Oct.	0,66	28,6	0,75	17,75 ⁹⁾	31,7	4,50	49,0	371,50	49,5	170,75	38,7	1894,75	59,8	34,00	76,8	26,25	64,8	131,75	30,1	66,00	127,5	78,—	48,1

AN GROOTHANDELSPRIJZEN.

	BOUWMATERIALEN						KOLONIALE PRODUCTEN															
	VURENHOUT basis 7 ¹⁾ f.o.b. Zweden/Finland per standaard van 4,672 M ³ .	S T E E N E N		CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland		COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam	KOFFIE Robusta Locoprijzen Rotterdam per 1/2 kg.	RUBBER Standaard Ribbed Smoked Sheets loco Londen per lb.	SUIKER Witte kristal-suiker loco R'dam/A'dam per 100 kg.	THEE Af. N.-I. thee. A'dam gem. pr. Java- en Sumatrathee p. 1/2 kg.	INDEXCIJFER											
1925	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	cts.	%	cts.	%	100,0	100,0
Jan.'36	63,00	39,4	8,25	53,2	10,—	52,6	8,47	32,9	11,12 ⁵⁾	31,0	13	21,2	0,21	11,6	4,32 ⁵⁾	23,1	39,50	46,7	35,5	30,9	100,0	100,0
Feb.	63,00	39,4	8,—	51,6	9,50	50,0	8,62	33,5	10,62 ⁵⁾	29,6	13	21,2	0,22	12,3	4,12 ⁵⁾	21,3	38,50	45,5	35,6	30,6	100,0	100,0
Mrt.	64,25	40,2	8,—	51,6	10,25	54,0	8,47	32,9	9,77 ⁵⁾	27,2	13	21,2	0,23	12,6	3,92 ⁵⁾	20,9	37,25	44,1	35,8	29,9	100,0	100,0
Apr.	65,00	40,7	8,—	51,6	10,25	54,0	8,67	33,7	9,72 ⁵⁾	27,1	13	21,2	0,23	12,6	3,97 ⁵⁾	21,2	36,50	43,2	35,6	29,8	100,0	100,0
Mei	65,00	40,7	8,—	51,6	10,25	54,0	9,23	35,9	9,52 ⁵⁾	26,6	13	21,2	0,23	12,6	3,65	19,5	37	43,8	35,2	29,9	100,0	100,0
Juni	68,00	42,6	7,75	50,0	10,—	52,6	10,34	40,2	9,90	27,6	13	21,2	0,23	12,6	3,85	20,5	36,50	43,2	35,3	31,0	100,0	100,0
Juli	71,25	44,6	7,—	45,2	9,25	48,7	10,34	40,2	10,47 ⁵⁾	29,2	13,12 ⁵⁾	21,4	0,24	13,3	3,70	19,7	36,25	42,9	35,9	31,1	100,0	100,0
Aug.	73,25	45,9	6,50	41,9	9,—	47,4	10,89	42,4	10,82 ⁵⁾	30,2	13	21,2	0,23	13,0	3,55	18,9	36,75	43,5	36,2	31,1	100,0	100,0
Sep.	79,00	49,5					12,30	47,8	11,27 ⁵⁾	31,4	13	21,2	0,24	13,3	3,47 ⁵⁾	18,5	37,50	44,4	37,2	32,6	100,0	100,0
"	80,00 ¹⁾	50,1					12,65 ⁶⁾	49,2	11,37 ⁵⁾	31,7	13,1	21,2	0,23	13,0	3,37 ⁵⁾	18,0	37,50 ⁷⁾	44,4	37,3	33,2	100,0	100,0
Oct.	110,00	68,9							14,—	39,0	15	24,4	0,31	17,2	4,25	22,7	44,75 ⁵⁾	53,0	47,1 ⁸⁾	37,3 ⁸⁾	100,0	100,0

De tegenwaarde in guldens, van de £ en \$ noteringen, berekend tegen den wisselkoers van den dag.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 5 October 1936.

		Activa.	
Binnenl. Wis- (Hfdbk. f	20.289.49,33		
sels, Prom. (Bijbnk. „	172.151,60		
enz. in disc. (Ag.sch. „	2.362.146,65	f	22.823.707,58
Papier o. h. Buitent. in disconto	—		—
Idem eigen portef. f	2.207.000, —		—
Af: Verkochtmaar voor debk. nog niet afgel. „	—		2.207.000, —
Beleeningen (Hfdbk. f	216.619.209,23 ¹⁾		
incl. vrsch. (Bijbnk. „	12.164.644,91		
in rek.-crt. (Ag.sch. „	34.565.534,75		
op onderp.)	f	263.349.388,89	
Op Effecten	f 258.091.766,31 ¹⁾		
Op Goederen en Spec. „	5.257.622,58		263.349.388,89 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk	—		—
Munt, Goud	f 124.105.990, —		
Muntmat., Goud	445.788.032,87		
	f	569.894.022,87	
Munt, Zilver, enz.	19.809.374,50		
Muntmat., Zilver	—		589.703.397,37 ¹⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfond	—		39.433.272,13
Gebouwen en Meub. der Bank	—		4.600.000, —
Diverse rekeningen	—		4.904.782,59
Staat d. Nederl. (Wetv. 27, 5/32, S. No. 221)	—		11.958.329,12
	f	938.979.877,68	

		Passiva.	
Kapitaal	f	20.000.000, —	
Reservefond	—	3.105.769,04	
Bijzondere reserve	—	6.300.000, —	
Pensioenfond	—	10.241.309,46	
Bankbiljetten in omloop	—	789.147.065, —	
Bankassigatiën in omloop	—	1.032.276,26	
Rek.-Cour. (Het Rijk f	26.720.241,86		
saldo's: (Anderen „	80.158.209,79		106.878.451,65
Diverse rekeningen	—	2.275.006,27	
	f	938.979.877,68	

Beschikbaar metaalsaldo	f	231.816.057,85
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	—	579.540.145, —
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	—	—

- 1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)..... f 68.518.450, —
- 2) Waarvan in het buitenland..... 10.500.000, —

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
5 Oct. '36	124106	445.788	789.147	107.911	231.816	66
28 Sept. '36	124106	545.734	772.693	100.592	342.368	79
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
5 Oct. 1936	22.824	—	263.349	2.207	4.905
28 Sept. 1936	23.369	—	137.488	2.207	4.848
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
3 Oct. '36 ²⁾	108.840		158.240	23.070	36.316
26 Sept. '36 ²⁾	108.760		155.390	23.280	37.292
5 Sept. 1936	87.064	20.285	160.088	21.823	34.585
29 Aug. 1936	87.064	20.478	157.001	24.996	34.743
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
3 Oct. '36 ²⁾	1.910	71.870	—	10.640	60
26 Sept. '36 ²⁾	1.950	69.790	—	10.040	61
5 Sept. 1936	2.117	10.721	50.803	13.404	59
29 Aug. 1936	2.552	10.999	52.055	11.559	59
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
30 Sept. 1936	249.755	449.396	59.254	8.588	20.402
23 „ 1936	248.706	445.104	62.497	7.881	20.337
22 Juli 1914	40.164	—	29.317	—	33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts		
30 Sept. '36	80.323	49.714	60.719	40.949	60.359	39,9
23 „ '36	83.663	10.442	107.982	38.795	63.602	40,5
22 Juli '14	11.005	14.736	—	42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis-sels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
25 Sept. '36	50.111	594	11	8.745	1.234	5.670	3.200
18 „ '36	52.692	595	154	8.780	1.237	5.530	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Particulieren
25 Sept. '36	5.640	4.004	83.750	168	1.511	6.660
18 „ '36	5.640	2.471	83.765	77	1.470	6.461
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKS BANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. (circ. banken ¹⁾)	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
23 Sept. 1936	65,0	24,5	5,7	4.299,1	39,9
15 „ 1936	66,0	24,5	5,6	4.462,5	41,4
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
23 Sept. 1936	219,3	633,7	4.177,1	732,3	245,1
15 „ 1936	219,2	562,0	4.300,8	669,5	237,1
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944, —	40,0

1) Onbelast. 2) W.o. Rentenbankscheine 23, 15 Sept. resp. 29, 22 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data	Goud	Munt en metaal	Munt en diversen	Binnen- en buitenland-sche wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
									Schatkist	Partic.
1 Oct. 1936	3.797	53	1.396	75	157	40	4.577	62	870	
24 Sept. 1936	3.726	54	1.367	73	157	40	4.506	63	840	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certificaten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
23 Sep. '36	8.397,5	8.384,7	267,1	7,0	3,1
16 „ '36	8.398,2	8.386,1	263,5	8,0	3,1

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
23 Sep. '36	2.430,2	4.033,8	6.868,1	130,2	79,5	—
16 „ '36	2.430,2	4.045,5	6.874,4	130,2	79,3	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd. 2) „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes. 3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeischbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
16 Sep. '36	31	8.659	13.955	4.869	27.133	5.031
9 „ '36	22	8.627	13.806	5.109	27.082	5.036

De posten van De Ned. Bank, de Javascche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be-treffende valuta.